

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885. Andra Kammaren. N:o 19.

Fredagen den 6 Mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Kammarens förhandlingar leddes under detta sammanträde af Herr vice Talmannen.

§ 1.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda, Banko-Utskottets utlåtanden N:is 3, 4 och 5;

Lag-Utskottets utlåtanden N:is 13, 14, 15 och 16;

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtanden N:o 1 (i samlingen N:o 5) och N:o 2 (i samlingen N:o 6), samt

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 7).

§ 2.

Till bordläggning anmäldes Banko-Utskottets utlåtande N:o 6, om användandet af Riksbankens vinst för år 1884; och beslöt Kam-maren, att detta ärende skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

Lördagen den 7 Mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 28 sistlidne Februari.

§ 2.

Herr Statsrådet m. m. Friherre *G. Tamm* aflemnade följande Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, nemligen:

angående vissa eftergifter från statens sida i fråga om det åt Hjelmarens och Qvismarens sjösänkningsbolag beviljade statslån å 2,000,000 kronor;

angående inlösen af skattefrälseräntor, kronotionde, som innehafves under enskild eganderätt, samt arbets- eller hofveriskyldighet till skattesåld kronoegendom;

angående vissa nya bestämmelser i afseende å mått och vikt;

angående anslag till restauration af Upsala domkyrka;

angående anslag till restauration af Skara domkyrka; samt

angående förklarande att, då staten öfvertager de af nuvarande landshöfdingar innehafvande boställsjordar, staten jemväl öfvertager vissa derå befintliga åbyggnader.

Herr Talmannen mottog dessa Kongl. propositioner, under förklarande, att Andra Kammaren skulle åt desamma egna grundlagsenlig behandling.

§ 3.

Föredrogs och bordlades för andra gången Banko-Utskottets Utlåtande N:o 6.

§ 4.

Till afgörande förelåg Lag-Utskottets Utlåtande N:o 8, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande,

dels ock enskild motion om utbyte af edgång mot annan form af laglig försäkran.

Punkten 1.

Utskottet hemställde i denna punkt, att Riksdagen måtte antaga följande af Kongl. Maj:t i afgifven proposition framlagda förslag till

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

Lag om förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

Med upphäfvande af den genom förordningen den 6 Februari 1849 meddelade föreskrift angående förändradt edsformulär, då mossisk trosbekännare skall aflägga vittnesed, förordnas härigenom:

att 1 kap. 7 § och 17 kap. 16 § Rättegångsbalken, sistnämnda lagrum sådant det lyder i förordningen den 5 November 1867, skola erhålla följande förändrade lydelse:

1 kap. 7 §.

Domare skall denna ed svärja: Jag N. N. lofvar och svär, att jag vid fullgörande af domarekallet vill och skall, efter bästa förstånd och samvete, rätt och sanning styrka och främja, efter lag och laga stadgar döma och aldrig uppsåtligen derifrån vika eller orätt göra för hvad orsak det vara må. Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige. Ej må någon till domarembetet träda, förr än han så svurit hafver.

17 kap. 16 §.

Vittnen skola i begge delomännens eller deras ombudsmäns närvaro denna ed med hand å bok svärja: Jag N. N. lofvar och svär, att jag skall vittna och gifva till känna allt hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar. Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige, samt att jemväl i öfriga fall, då enligt allmän civil- eller kriminallag edgång skall ega rum, orden »vid Gud och hans heliga evangelium» i edens begynnelse skola uteslutas, och eden afslutas sålunda: Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige.

Härigenom göres dock ej ändring i hvad 16 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 Oktober 1873 föreskrifver för den händelse, att främmande trosbekännare är af sådan lära, som ej tillstödjer honom att aflägga ed.

Emot denna hemställan hade reservation anmälts af Herr *Folke Andersson*, som föreslagit, att ordet »svär» i första momentena af edsformuläret måtte utbytas mot *försäkrar* och i de senare momenten ordet »svär» måtte utbytas mot *lofvar*.

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ordä-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.

(Forts.)

Sedan Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Folke Andersson: Redan länge har en förändring uti edsformuläret varit önskvärd och af behofvet påkallad, hvilket bäst bevisas deraf, att så väl Riksdagen som Kyrkomötet ingått till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nytt edsformulär. Då vi nu fått ett sådant förslag oss förelagdt, hade det varit önskligt att det befunnits mera tillfredsställande än det förslag som nu förekommer till Kammarens afgörande. Såsom vi alla veta, hafva många personer af samvetsbetänkligheter vägrat aflägga den i lag föreskrifna eden, derföre att, såsom de förmenat, att »svära» är förbjudet i Nya Testamentet, och hellre än de handlat i strid med hvad de trott vara förbjudet i Guds ord, hafva de underkastat sig böter, ja, t. o. m. fängelse. Då man nu sökt undanrödja de hinder, som för andra varit bindande att icke aflägga ed, så har jag trott att man borde taga någon hänsyn äfven till dem jag här omnämnt. Jag tror att det hade kunnat ske, utan att i någon mån förringa edens vigt och värde, genom att utbyta ordet *svär* mot *lofvar*, helst som Nya Lagberedningen i sitt vid Kongl. Maj:ts proposition fogade utlåtande yttrat att »dessa ord i sjelfva verket innebära detsamma». Det tyckes mig då, att man bort taga den mildare formen, ty om det nu föreliggande förslaget antages oförändradt, komma utan tvifvel, här- efter såsom hittills, många att af samvetsbetänkligheter vägra att aflägga ed. Detta är en mycket ömtalig sak och man bör icke ofta ändra lagarne rörande eden, ty det kan verka ofördelaktigt på den allmänna uppfattningen; men då man nu en gång företager en sådan ändring, hade jag trott den böra vara så fullkomlig som möjligt, så att den kunde tillfredsställa alla rättmätiga fordringar, man kan ställa på en sådan lag.

Men det kan äfven vara andra skäl, som tala för den förändring jag här föreslagit. Jag tänker mig, att det skall vara sårande för vår aktade domarecorps, då den har framför sig en sådan person, som af samvetsbetänkligheter vägrar aflägga ed, att behöfva tvinga denne till böter eller fängelse, då de veta, att desse handla efter bästa öfvertygelse. Fördenskull har jag trott, att det skulle vara godt att erhålla en förändring i edsformuläret, hvarigenom allas intressen skulle blifva mera tillgodosedda. Då skulle edsformuläret rörande vittneseden blifva följande: »Jag N. N. lofvar och *försäkrar*, att jag skall vittna och gifva tillkänna allt hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar. Detta *lofvar* jag inför Gud den allvetande och allsmäktige.» Då man med den förändring jag här föreslagit uttryckt alldeles detsamma, fastän orden blifvit något förmildrade, så tager jag mig friheten, Herr Talman, att yrka bifall till min reservation och afslag på Lag-Utskottets betänkande.

Herr Unger: Föreliggande, särdeles grannliga ärende torde, om det skall afgöras på ett lämpligt sätt, böra tagas i noggrant öfvervägande. Sjelfva formen i edsformuläret är af stor vikt. Det är angeläget, att man icke förlorar det högtidliga i eden och af synnerlig vikt, att det religiösa momentet i eden icke förbises. För min del kan jag icke finna, att i det nu föreliggande förslaget iakttagits tillräcklig varsamhet och pietet för det gamla häfdvunna eller tillräckligt afseende fästs vid det religiösa momentet. När det i edsformuläret heter: »Jag lofvar och svär inför Gud den allvetande och allsmäktige», så ställes den, som skall aflägga eden, såsom part inför Gud såsom domare och uppmanas att betänka och besinna huru Gud skall döma. Detta är rätt och godt. Men det finnes ett annat lika berättigadt religiöst moment, som i eden icke får förbises, nemligen det att man icke blott vördar det höga majestätet, utan äfven söker närma sig det för att derifrån hemta hjälp och kraft, och just detta moment, som i det gamla edsformuläret finnes bibehållet, har man väsentligen lemnat å sido i det nu föreliggande förslaget. Först och främst vill jag fästa mig vid början af nu gällande edsformulär. Der heter det: »jag lofvar och svär *vid* Gud och hans heliga evangelium». Nu föreslår man i stället: »jag lofvar och svär *inför* Gud den allvetande och allsmäktige». I likhet med Justitierådet Åbergsson kan jag icke finna något rimligt skäl för att ändra uttrycket: »vid Gud» till: »inför Gud», och liksom han vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att uttrycket: »svärja vid» förekommer i alla språk. Att svärja vid någon är något helt annat än att svärja inför någon. Hvad Justitierådet Åbergsson yttrar derom, att eden afläggas icke inför Gud, utan inför världslig myndighet, eger för mig endast en relativ sanning. Men jag instämmer med Justitierådet Olivecrona, att man genom eden likasom binder sig vid det gudomliga väsendet. Det element, som bör ingå i eden och som jag skulle vilja kalla böneelementet eller det evangeliska elementet, uttryckes snarare genom ordet: »vid» än genom ordet: »inför». För att visa, att dessa båda ord icke hafva lika betydelse, vill jag nämna t. ex. huru aposteln säger: »jag förmanar eder vid Guds barmhertighet». Då aposteln så säger, uppmanar han icke sina läsare att på afstånd beundra och vörda Guds barmhertighet, utan han vill, att man skall närma sig till Gud och värma sig vid hans barmhertighet, så att man lifvas till samma barmhertighet och offervillighet. Det är icke detsamma om jag säger: jag besvär eder *inför* Guds barmhertighet eller *vid* Guds barmhertighet, icke heller samma om man säger: jag svär *vid* Gud eller *inför* Gud. I senare fall ställes man på mycket större afstånd från Gud. Jag ber få nämna ytterligare ett bevis. Icke mindre än åtta af tretton justitieråd, som yttrat sig angående det föreslagna edsformuläret, ville att ordet: »vid» skulle deri bibehållas. Men ändock har detta ord blifvit utbytt mot ordet: »inför». Huru skall man förklara sådant? Jag tror, att förklaringen ligger deri, att då man velat framhålla sådana egenskaper hos Gud, att

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ordalagen vid ed-
gångs full-
görande.
(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.
(Forts.)

han är allvetande och allsmäktig, det alldeles icke passar att begagna ordet »vid», ty allvetenheten och allmakten kunna icke mana någon att sluta sig till Gud för att deraf få del. Språkinстинkten har bjudit att begagna ordet »inför» och icke ordet »vid».

Det evangeliska elementet, hvarom jag talat, finnes ock framhållet i det nuvarande formuläret genom tillägget: »hans heliga evangelium», eller såsom det i sin helhet heter: »jag svär vid Gud och hans heliga evangelium». Guds evangelium kan nemligen, enligt min tanke, i detta sammanhang icke vara annat än ett konkret uttryck för Guds nåd och barmbertighet, vid hvilken man i eden velat fästa sig. Jag vill dock icke påyrka dessa ords bibehållande uti edsformuläret, dels derföre att gemene man vid dem i främsta rummet tänka på boken, på hvilken de hålla fingrarna — och man måste medgifva, att den forna naiva vördnaden för sjelfva bibeln icke längre finnes — dels emedan i våra dagar mången icke vill veta af ett heligt evangelium.

Man kunde derföre helt enkelt taga bort orden »hans heliga evangelium» och säga: »jag svär vid Gud» eller, som må hända detta uttryck kan kräfvat en ytterligare fyllnad, kunde man ju välja ord, som icke ensamt hänvisade på Guds allvetenhet och allsmäktighet, utan jemväl på hans nåd. Ett sådant vore t. ex. lefvande Gud: »jag svär vid lefvande Gud». »Lefvande Gud» är nemligen ett mycket innehållsrikt ord och ett gripande ord. Det innebär icke blott att Gud är tillstädes för att pröfva och döma, utan äfven för att gifva del af sin nåd och kraft.

Jag öfvergår nu till slutformeln i dess nuvarande lydelse. Man föreslår här att helt och hållet borttaga densamma, och i stället dela på formelns begynnelse, så att man uti edens början säger: »jag lofvar och svär», och avslutar densamma med: »Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige».

Förutom hvad jag redan anfört häremot, skulle jag vilja anmärka, att edens början blir något tunn, då det endast heter: »jag lofvar och svär». Ett dylikt uttryckssätt synes mig påminna om det vulgära svärjandet. Då det sedan till slutet heter: »Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige», så tyckes det mig, såsom om den svärjande skulle vilja framhålla sig sjelf utmanande och nästan trotsigt gent emot Gud den allvetande och allsmäktige. Det kan dock i detta fall bero på det sätt, hvarpå orden uttalas, och jag lemna den anmärkningen derhän.

Deremot vill jag anmärka, att den slutformel, som nu föreslås, eller: »detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige», ingenting innehåller af den bön, som åtminstone kan och bör inläggas i det nuvarande edsformulärets slutord: »så sant mig Gud hjälpe till lif och själ». Jag vill dock genast förklara, att jag icke vill hafva slutorden bibehållna. Allra minst skulle jag vilja detta, om eden skall börjas med orden: »jag svär inför Gud den allvetande och allsmäktige»; ty då man med dessa ord ställes på en juri-

disk ståndpunkt gent emot Gud har jag svårt att fatta slutorden annorlunda än såsom en ohjelpig förpantning till Gud. Jag kan visserligen icke annat finna, än att man vid hvarje löfte sätter någonting i pant — någon del af sin heder och ära —, och ju högtidligare ett löfte är, desto mera vedervågar man.

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

(Forts.)

Jag anser derföre icke origtigt, att man i eden inlägger någon förpantning, såsom i det gamla edsformuläret. Men först och främst bör man icke tillintetgöra bönemomentet, och vidare bör man icke bibehålla ordalag, som låta denna förpantning framträda såsom ohjelpig. Skall slutformeln vara så kort som nu, kan det knappast undvikas, att den ene fattar den uteslutande såsom en bön och den andre såsom en ohjelpig förpantning. — Men man kunde ju t. ex. avsluta eden med ord sådana som dessa: »Gud hjelpe mig till kropp och själ lika visst som jag detta vill hålla och göra». Man hade då uttalat en bön och bekräftelse, men på ett sätt att det icke kunde missförstås såsom en *ohjelpig* förpantning.

Jag kan således icke vara tillfredsställd med det föreliggande förslaget. Jag finner det för mycket juridiskt. Kallt, stötande, ja, jag kan nästan säga brutalt; åtminstone kan jag icke finna att det innehåller någon humanisering af det gamla edsformuläret, hvilket ju dock varit riksdagens önskan. Som jag emellertid upprigtigt önskar någon slags förändring till edens humanisering, vill jag yrka återremiss i sådan syftning; och jag gör detta så mycket hellre, som justitieministern uttalat den förhoppning, att inom Riksdagen, hvars ledamöter närmare känna till uppfattningen i denna sak i landsorten, må kunna utarbetas ett förslag till bättre edsformulär än det nu gällande. Jag yrkar alltså återremiss af betänkandet, i det syfte bland annat, att edens början måtte erhålla lydelsen: »Jag lofvar och svär *vid lefvande Gud*», äfvensom att i edens slutord blifver inlagdt ett böneelement med följande ord: »*Gud hjelpe mig till kropp och själ lika visst som jag detta vill hålla och göra*».

Herr Ekman: Då man rör sig på ett område som detta, der det gäller samvetsrättighet, får man vara tacksam för hvarje tillmötesgående. Jag känner mig också tacksam öfver att Kongl. Maj:t behagat framlägga det förevarande förslaget samt att detsamma vunnit Lag-Utskottets bifall, så att slutorden i gällande edsformulär blifvit borttagna. Dessa slutord äro verkligen kränkande för samvetet, i synnerhet som den föreställningen i allmänhet gör sig gällande, att i dessa ord icke uttryckas en bön, utan verkligen en förpantning, hvilket gör, att de hafva något afskräckande med sig. För att styrka detta vill jag meddela en gammal bön, som satts i sammanhang med eden och är att betrakta som en tolkning deraf. Denna bön är nära 300 år gammal och upplästes särskildt den 28 april 1745 vid ett sammanträde i Stockholms konsistorium. Genom anförande af denna bön vill jag visa huru man fordom tänkte sig dessa slutord, ingalunda såsom en bön, utan såsom en förpantning,

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.

(Forts.)

och det af svåraste slag. I detta aktstycke heter det såsom en uttydning af eden: »Allsmäktige, evige, rättfärdige och sannfärdige Gud . . . Men om jag . . . det Gud förbjude, ljuger eller bedrager . . . eller icke håller, hvad jag lofvat och tillsagt hafver, så ville du, såsom en rättfärdig, hämnande Gud och domare, synliga straffa och hämnas sådan falskhet, lögn och bedrägeri uppå mig här timmeliga och der evinnerliga; och vill, att du aldrig blifver mig nådig, utan viker ifrån mig med alla din barmhertighet och öfvergifver mig med all hjälp och tröst i all nöd, timmeliga och evinnerliga, vill ock med allom ogudaktigom och fördömdom höra djefvulen till med lif och själ. Och begär, o allsmäktige Gud, aldrig någon del med alla kristtroгна uti ditt himmelska rike och eviga salighet evinnerliga. Såsom ock du, min käre herre Jesus, ej skall vara min frälsare och skall din oskyldiga pina och död aldrig komma mig till hjälp och tröst. Och du, o helige Ande, skall vika ifrån mig med alla dina himmelska gåfvor och icke vara mig tröstelig i min sista timma, ej heller i alla evighet, om det icke är så.»

När man läser denna tydning af eden, kan man göra sig ett begrepp om hvad man den tiden förestälde sig ligga i dessa ord: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ». Och vid tanken härpå bör man, såsom sagdt, vara tacksam för att Kongl. Maj:t föreslagit dessa ords borttagande, hvilket jag hoppas också måtte i enlighet med Lag-Utskottets tillstyrkan blifva Kammararens beslut.

Men på samma gång jag erkänner detta, kan jag, på grund af andra omständigheter, hvilka jag sedan skall hafva äran att anföra, ändock icke anse Kongl. Maj:ts förslag vara annat än en halfmesyr. Hafva vi en gång beträdt samvettsrättens område — hvilket Riksdagen gjort, då den genom sitt beslut af år 1883 erkände såsom ett faktum att personer af *samvetsskäl* antingen helt och hållet vägrade att aflägga ed eller ock fordrade en annan form derför, och på den grund hos Kongl. Maj:t begärt förslag till ett nytt edsformulär — hafva vi, jag upprepar det, beträdt detta samvettsrättens område, bör också nödvändigt deraf följa, att det i eden förekommande uttrycket: »svära» derur alldeles uteslutes, på det att folk, som af samvetsskäl vägrar att aflägga ed, icke fördenskull må blifva inspäradt inom fångelsets murar.

Man uttalar sin förundran öfver, huru samvetstväng i denna sak kan uppstå. En gång tillfrågade mig en medlem af denna Kammare privatim huru det vore möjligt, att samvettsbetänkligheter kunde uppstå hos en människa i fråga om eds afläggande; det kunde han icke förstå. Jag vill visa, huru helt naturligt sådana betänkligheter kunna uppstå. Man erinre sig endast, att svenska staten och kyrkan hafva en konstituerande urkund, nemligen Upsala mötes beslut af år 1593, der det bland annat heter: »Först hafva vi beslutit, att vi alla vid Guds rena och saliggörande ord, hvilket i de heliga profeters, evangelisters och apostlars skrivelser författadt är, samhälleligen blifva vilja.»

Jag antager, att detta icke är blott ett löst ord, utan att det ligger någon mening bakom detsamma, och då hafva ju dermed svenska staten och dess kyrka förklarats, att de vilja hålla sig till de ord, som förkunnas i de heliga profeternas, evangelisters och apostlarnas skrifter. Men så länge den svenska staten och kyrkan erkänner sig vilja endrätteligen hålla sig till Guds ord i evangelisternas, apostlarnas och profeternas skrifter, kan man icke undra på, att folket hysar betänkligheter för att gå eden. Jag ber att härvid få uppläsa ur Matthei evangelium 5 kap. 34 och följande verser dessa ord af vår mästare: »Men jag säger eder, att I skolen alls intet svärja, hvarken vid himmelen; ty han är Guds stol: eller vid jorden; ty han är hans fotapall: ej heller vid Jerusalem; ty det är en mäktig konungs stad. Ej heller skall du svärja vid ditt hufvud; ty du förmår icke göra ett hår hvitt eller svart. Men edert tal skall vara: ja, ja; nej, nej; hvad deröfver är, det är af ondo.» Aposteln Jakob säger: »Framför allt, mine bröder, svärjer icke, hvarken vid himmelen eller jorden eller någon annan ed; utan edert ja vare ja och edert nej vare nej, på det I icke skolen falla under någon dom.» Det är klart, att då staten säger sig enhälligt och endrätteligen vilja hålla sig vid Guds ord, så må den ej förundra sig, att det finnes medlemmar inom densamma, som vilja efterleva evangelisternas och apostlarnas ord: I skolen alls icke svärja. Icke underligt, att dessa, om de tvingas att aflägga ed, hellre utsätta sig för att dvärlas inom fängelsets murar än att bryta med sin öfvertygelse. Jag är derföre fullt förvissad, att det blott är ett halft steg, om man endast borttager slutorden. Så länge de af mig antydda orden stå qvar, skall man ännu i 19:e århundradet få bevittna, att personer komma för sin religiösa tros skull att inspärras inom fängelserna. På grund häraf kan jag icke annat än instämma i Herr Folke Anderssons reservation. För min del kan jag icke heller förstå, hvarföre man icke kan stryka ordet: »svära», då Nya Lagberedningen förklarats, att orden svära och lofva »innebära i sjelfva verket detsamma».

Men det är icke allenast för deras skull, hvilkas samveten äro bundna af Guds ord, som jag yrkar förändring i nu ifrågavarande afseende. Det hade varit godt, om Lag-Utskottet något mer än som skett beaktat Herr Nyströms motion i ämnet. Ty det finnes menniskor, som icke erkänna de nytestamentliga skrifterna för att vara Guds ord i särskild mening eller hafva någon absolut bindande kraft, och man måste äfven tänka något på dessa. Det har derföre varit önskligt, om man, på sätt motionären föreslagit, kunnat erhålla en laglig försäkran, som haft edens innebörd, men icke dess form, och som tillgodosett äfven dem, hvilkas religiösa ståndpunkt är sådan, att de ej erkänna en personlig Gud och ett lif efter detta.

Emellertid ber jag att för det närvarande få inskränka mig till att yrka bifall till Herr Folke Anderssons reservation.

Herr Smedberg: Då jag inom Utskottet biträdt deras mening,

*Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.
(Forts.)*

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.

som tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition, så ber jag att nu få något närmare tillkännagifva min uppfattning i frågan. Jag begärde ordet äfven med anledning af en reservants yrkande, deruti den siste talaren äfven instämt, att orden: svära eller svärja böra utgå ur edsformuläret.

(Forts.)

För min enskilda del skulle jag icke hafva något deremot, då jag anser, att vare sig det står: »jag lofvar och försäkrar» eller »jag lofvar och svär», så betyder det i allt fall alldeles detsamma. Men af den stora allmänheten tror jag, att borttagandet af ordet: »svär» skulle uppfattas så, att det icke vidare vore någon ed och att man derföre blefve mindre nogräknad med att hålla sig till sanningen. Nu säges det visserligen på åtskilliga håll, att det skulle i bibeln och särskildt i nya testamentet vara förbjudet att svärja. Jag tror dock icke, att man får uppfatta bibelns ord på det sättet, och för att visa, att eder enligt nya testamentet äro icke blott till-låtna utan i vissa fall rent af föreskrifna, ber jag att få uppläsa ett yttrande af en ledamot af senaste Kyrkomötet, som synes mig ställa denna fråga på dess rätta punkt. Herr Domprosten Wetter yttrade nemligen der:

»Enär gamla testamentets ståndpunkt i afseende på eden icke kan vara i strid med nya testamentets ståndpunkt, och Herren Jesu ord i Matth. 5: 33—37, uppfattade i öfverensstämmelse med Jak. 5: 12 och med andra ställen i Jesu bergspredikan, icke innehålla ett förbud att aflägga ed, utan en Herrens befallning att vara sannfärdig utan ed, så att ett *ja* blir ett kristligt bekräftelseord för sanningen af mitt tal, och ett *nej* ett kristligt förnekelseord af det, som jag i sedligt-kristlig mening icke kan vidkännas;

enär Herren Kristus inför Kaiphas, öfverstepresten, med anslutning till 4 Mose bok 5: 22, aflagt ed vid lefvande Gud, att han var Kristus, Guds son;

då vidare aposteln Paulus i 2 Kor. 1: 23 kallar Gud till vittne på eller öfver sin själ, att han af skonsamhet icke kommit till Korint;

då det i Apoc. 10: 5, 6 heter, att engelen, som stod på hafvet och på jorden, upplyfte sin hand mot himlen och *svor vid* den som lefver i evigheternas evighet;

då vår lärofader Luther vid utläggningen af 2:dra budet i sin stora katekes säger, att till godo och vår nästa till fromma är lofligt att svärja, ty det är ett rätt godt verk, derigenom Gud varder prisad, sanningen styrkt och lydnad bevisad, och i afseende på Herrens ord i Matth. 5 lärar, att stillande af en andligen nödstäld och svag människas samvete kunde ske genom att vid den lefvande Guden *bedyra*, att han borde taga till sig tröst;

då Augsburgiska bekännelsen i 16 art. betygar, att kristne kunna aflägga ed, när öfverheten det fordrar,

så anser jag, att äfven *presteden* har sitt berättigande i Guds ord och i våra bekännelseskriter, och att den, såsom en högt vördad

talare i dag sagt, icke öfvar en depression utan en elevation på den som med rättsinnigt hjerta eden går, helst han genom edens afläggande kan hemta kraft och styrka för sin tro och förtröstan derpå, att han, jordmasken, af Jesus Kristus, som honom mäktigan gör, får nåd att icke uppsåtligen bryta utan att hålla eden».

Det är en domprost, som yttrar detta, och han måste väl också anses ha läst bibeln och han åberopar ju här flere bibelställen, som synas berättiga afläggandet af ed. Visserligen påstår man, att det finnes många, hvars samvete känner sig kränkt genom svärjandet, men å andra sidan finnas många, som snart sagdt icke ega något samvete, hvilka äfven kunde undandraga sig eden genom att påstå, att det skulle kränka deras samveten; och icke lär det väl finnas någon verldslig domare eller domstol, som förmår att läsa i människans inre och kan se, huru den enes eller andres samvete är beskaffadt. Jag tror derföre, att man icke får inrätta lagen efter några få individers önskningsar, utan då det nu är fråga om att ändra edsformuläret, bör man väl företrädesvis taga hänsyn till det stora flertalet, på det icke i det allmänna föreställningssättet edens vikt och värde må förslappas och rättssäkerheten derigenom äfventyras.

Jag skall icke längre upptaga tiden, utan slutar med att anhålla, det Kammaren ville antaga Utskottets förslag, sådant det är.

Herr Nyström: En föregående talare, Herr Ekman, har redan förekommit mig i att uttala den tacksamhet Kammaren är skyldig regeringen för dess initiativ i denna fråga, som afser att lätta bördan för dem, som känt sitt samvete tryckt af svärjandet. Det är ljufligt att någon gång få se ett allvarligt försök göras att gå till mötes deras betänkligheter, som i detta fall känt sig betungade. Samvetets makt är en stor makt, och det är icke så, som en af de föregående talarne här sagt, att det endast är ett större flertal, man härvid skall taga hänsyn till, ty om der ock finnes allenast en enda individ, som härvid hyste samvetsbetänkligheter, så förtjenade denne endes betänkligheter äfven uppmärksamhet.

Men, såsom den först nämnde talaren redan påpekat, hvad regeringen här föreslagit innebär dock endast en hjälp till hälften. Ty ehuru åtskilliga särskildt af slutorden i det gamla edsformuläret, »så sant mig Gud hjelpe till lif och sjä», känt sig af sitt samvete förhindrade att gå eden, så är det dock icke dessa slutord allenast, som väckt betänkligheter, utan det är edens betydelse i allmänhet. I det hänseendet ber jag att få citera ett yttrande af Professor Warholm vid senaste kyrkomötet. »Inom min erfarenhet», säger han, »fins det icke något fall, der en menniska vägrat aflägga eden för dessa slutords skull, utan samvetsbetänkligheterna röra alltid edens betydelse i allmänhet». Följaktligen måste äfven jag beteckna det föreliggande förslaget såsom endast en halfmesyr, som icke tillfredsställer någon. Den, som håller på eden, vill icke hafva ett eds-

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

(Forts)

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.

(Forts.)

formulär, der man utelemnar just hvad som konstituerar eden. Ty hvad är det väl som utgör skilnaden emellan eden och löftet? Jo, det är just att eden innehåller en förklaring, hvarigenom den löftesgifvande sätter sin välfärd i pant, så att om han icke uppfyller sin förbindelse, han nedkallar öfver sig ett visst lidande eller ett visst ansvar.

Se vi på de eder, som förekomma i gamla testamentet, så äro de vanligen affattade i dessa ordalag: »Herren göre mig det och det, om etc.» — Såsom då Rut sade till Noomi: »Herren göre mig det och det, om annat än döden skall skilja oss åt» (Rut 1: 17); eller då David på ett ställe sade: »Straffe mig Gud nu och framdeles, om jag smakar bröd eller något annat, förr än solen gått ned» (2 Sam. 3: 35). Samma uttryck begagnar Joram i 2 Kon. 6: 31: »Straffe mig Gud nu och framdeles, om Elisás, Safats sons hufvud i dag får sitta qvar på honom.»

Grundtexten har på alla dessa ställen: »Göre mig Jehova så och så nu och framdeles, om o. s. v.» Huru dessa ord äro att förstå, visar Bibelkommissionen, då den i sin senaste öfversättning just återgifver dem, som här ofvan anförts: »Straffe mig Gud» o. s. v.

Hvad som konstituerar eden, är alltså ovedersägligen, att den svärjande eller löftesgifvande nedkallar öfver sig ett ansvar, ett lidande eller ett straff, om han ej håller eden. — Den som nu önskar edens bibehållande saknar detta i det nu af regeringen framlagda förslaget, och derföre kan jag för min del icke finna annat än att Justitierådet Olivecrona haft alldeles rätt, då han i sitt i denna fråga afgifna yttrande till protokollet i Högsta Domstolen anmärker:

»Det remitterade förslaget har borttagit slutorden i edsformuläret: »så sant mig Gud hjelpe till lif och sjä», utan att i stället vidfoga detsamma någon annan tillsats, som genom sitt innehåll kunde gifva åt eden i sin helhet stämpeln af en högtidlig, religiös akt. Såsom motiv till nämnde åtgärd synes man hafva föreställt sig, att »edens »religiösa karakter skulle genom inledningsordens innehåll ändock »vara med tillräcklig bestämdhet och kraft angifven». Men detta måste högeligen betvivlas. Det stora flertalet, hvilket just i slutorden uppfattat *edens hufvudsakliga, religiösa tyngdpunkt*, skall i inledningsorden till den föreslagna, stympade eden aldrig återfinna den imponerande sammanfattning, som hittills utgjort edens slut och i synnerhet bidragit att afhålla från edens missbrukande. Det säkra är, att den nya, föreslagna edsformen ingalunda med den klarhet och fullständighet, som höfves, återgifver samma allvarligt, till besinning manande religiösa moment, som i det gamla edsformuläret träder den svärjande personen till mötes.»

Men det nya förslaget tillfredsställer icke heller dem, som hysa betänkligheter mot eder. — Just emot ordet: *svära* och emot den siste talaren, som anförde ett yttrande från 1883 års Kyrkomöte för att visa edens berättigande på det nya testamentets ståndpunkt, vill jag ställa ett yttrande af en annan talare vid samma kyrkomöte.

Professor Rudin yttrade nemligen då, att »de gammaltestamentliga utsagorna, hvilka tillåta eller till och med anbefalla eden, äro bevisande blott för det gammaltestamentliga området». — (Se 1883 års Kyrkomötes protokoll sid. 655). På grund af allt detta kan jag för min del icke biträda det föreliggande förslaget, utan skulle helst vilja instämma med Herr Unger i hans yrkande på återremiss.

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

(Forts.)

Jag vill dessutom påpeka en oegentlighet, hvartill man här gjort sig skyldig, nemligen att, då man ur edsformuläret borttagit orden: »*vid Gud och hans heliga evangelium*», man ändå föreskrifvit, att den svärjande skall vid edens afläggande hålla »hand å bok», — den bok som härmed afses lär väl vara den heliga skrift och icke någon lagbok. — Hvarför, då man tagit bort orden ur formuläret, låta dem stå kvar implicite i den åtbörd, den svärjande skall iakttaga vid följandet af lagens föreskrifter?

Slutligen vill jag anmärka ett par oegentligheter i formuleringen af den föreslagna lagen. Det heter nemligen i sista punkten af förslaget i fråga om vittneseden, att den, som inkallas att vittna, skall aflägga följande ed: »*Jag N. N. lofvar och svär, att jag skall vittna och gifva tillkänna allt hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar*». Detta är dock en ed, som ju är alldeles omöjlig att hålla, ty ingen meniska kan afgifva löfte, att han skall omtala *allt* hvad han vet i saken händt och sant vara. Det kan ju hända att han, med bästa afsigt att vittna, likväl förtiger något som just kunnat tjena till upplysning. Om därför den föreslagna lydelsen af 17 Kap. 16 § Rättgångsbalken skall antagas, yrkar jag att före orden: »*något förtiger*» måtte insättas ordet: »*uppsåtligen*». Att de, som skrifvit förslaget, insett behovet af ett sådant tillägg, synes mig tydligt framgå deraf, att de i 1 Kap. 7 § om domareeden insatt det ordet: »*jag skall aldrig uppsåtligen derifrån vika etc.*» — Det torde således icke vara uppsåtligen utan endast af förbiseende som ordet: »*uppsåtligen*» utlemnats i vittneseden, hvarföre jag yrkar att det jemväl der måtte insättas på sin plats.

I detta anförande instämde Herrar *P. A. Siljeström* och *Wilh. Carlson*.

Herr Waldenström yttrade: För egen del har jag inga samvetsbetänkligheter mot att aflägga ed, hvilket jag anser mig böra genast tillkännagifva just med afseende på, hvad jag vidare har för afsigt att säga. Hvad angår Jesu ord i bergspredikan (Matth. 5 kap. 34 och följande: »*Jag säger eder, att I skolen alls intet svärja*, men edert tal skall vara: Ja, ja; nej nej; hvad deröfver är, det är af ondo», är jag lifligt öfvertygad, att Jesus på detta ställe icke talat om de eder, som höra till den borgerliga samfundsordningen, utan endast om de eder, som förekomma i det hvardagliga lifvet man och man emellan. Jag är så mycket mera derom öfvertygad, som detta fräl-

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande orda
lagu vid ed-
gångs full-
görande.
(Forts.)

sarens yttrande enligt sammanhanget tydligen är framställt såsom en motsats till bruket i gamla testamentet. Sedan han nemligen omedelbart förut sagt: »Åter hafven I hört, att det var sagdt till de gamle: Du skall icke svärja dig men», tillägger han: »Men jag säger eder: I skolen alls intet svärja» o. s. v. Att Jesus i sin bergspredikan verkligen icke talat om de borgerliga samfundsförhållandena anser jag äfven framgå af hans yttrande längre ned i samma kapitel, der han bland annat säger: »I skolen icke stå emot den, som är ond; utan är det så, att någon slår dig vid det högra kindbenet, så vänd honom ock det andra till.» Det är ju klart, att, om dessa förmaningar hade afseende på det borgerliga samhällslifvet, så skulle ingen, som ville lyda frälsarens ord, kunna vara domare eller polisman eller dylikt, alldenstund till sådanas befattning just hör det åliggandet att »stå den emot, som är ond».

Jag tror vidare icke, att edens betydelse ligger i ordet »*svär*», utan deri att man inför Gud såsom vittne betygar eller lofvar något, ehvad man nu begagnar eller icke begagnar ordet *svär*. Om man alltså i stället för ordet: »*svär*» insätter orden: »*lofvar*» eller »*försäkrar*» inför Gud den allsmäktige och allvetande», så hafva dessa ord samma edliga betydelse som ordet: »*svär*». I gamla testamentet lyder ett vanligt edsformulär: »*Så sant som Herren lefver.*» I detta formulär förekommer icke ordet: »*svär*» och dock uttrycker det en verklig ed. När Jesus stod inför det judiska rådet, blef han besvuren af öfverstepresten vid lefvande Gud att säga, om han var Kristus. Detta var ock en vanlig form för edgång. När den sålunda besvurne svarade på den till honom ställda frågan, hade han *edligen* betygat något, ehuru ordet *svär* alls icke gått öfver hans läppar.

Ehuru jag således för min egen del icke har några samvetsbetänkligheter vid att aflägga ed, så anser jag dock, att, då det finnes personer, som stöta sig på ordet: »*svär*», emedan de tro, att dess begagnande står i strid mot frälsarens bud, och som på grund deraf hysa samvetsbetänkligheter emot att aflägga ed, så bör man taga hänsyn till dessa personers samvete, när det gäller att ändra edsformuläret. Om nu, såsom lagberedningen säger, orden: »*lofvar*» och »*svär*» uti det sammanhang, som de i det föreslagna edsformuläret hafva, äro liktydiga, så kan man med skäl fråga, hvad det är som gör det så angeläget att till samvetsömma personers anstöt bibehålla denna tautologi. För menniskor, som i sanning tro på Herren, göres denna tautologi icke behof, ty de hålla sig till sanningen i alla fall; och för dem, som icke tro på Herren, är det likgiltigt, vare sig i eden begagnas ordet: »*lofvar*» eller ordet »*svär*», ty för dem är det icke fruktan för Gud, utan för det borgerliga straffet, som är det bestämmande vid edens afgifvande.

Men, säger någon, man bör icke för några enskilda individers skull ändra en lag, som är tillkommen för upprätthållande af den allmänna ordningen. För min del tror jag dock, att denna invändning,

som redan flera gånger begagnats af talare i denna Kammare, icke är berättigad. Vi hafva en dissenterlag af den 31 Oktober 1873, der § 16 är af följande lydelse: »Är främmande trosbekännare af sådan lära, som ej tillstodjer honom att aflägga ed, då den enligt lag erfordras, förordne Konungen, huru förfaras bör.» För närvarande finnes icke något dissentersamfund i vårt land, hvars lära förbjuder edgång, men ändå har man stiftat lag för möjligen blifvande medlemmar af sådana samfund. Har man nu stiftat lagar för personer, som ännu icke finnas i vårt land, så synes det icke vara obilligt, att man i lagstiftningen tager hänsyn till det i vårt land redan befintliga stora antal personer, som, ehuru tillhörande svenska kyrkan, likväl af allvarliga samvetsbetänkligheter känna sig förhindrade att aflägga ed. Låt vara, att deras edsvägran ytterst beror på missuppfattning af frälsarens ord. De äro dock i samvetet bundne af det, som de tro vara Guds bud, och det är rättvist, att man tager hänsyn till dem.

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.
(Forts.)

Man har uttalat fruktan, att »samvetsbetänkligheter» ofta kunna vara endast föregifna såsom ett sätt för en skälm att slippa gå ed. Sådana fall kunna utan tvifvel förekomma. Men för deras skull får man dock ej kränka de sedliges samveten. Och att edsvägran kan vara en följd af verkliga samvetsbetänkligheter, derpå hade vi i vårt land ett märkligt exempel, då det för några år sedan inträffade, att en Upsalaprofessor, som skulle installeras i sitt embete, just vid sjelfva installationen vägrade att aflägga den föreskrifna eden. Saken hänsköts då till Kongl. Maj:t, som tillät att professorn fick tillträda sitt embete ändå.

Hvad nu angår slutorden i det gamla edsformuläret: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ», så kan jag för min del icke förstå annat, än att de innebära en bön, att Gud må förbanna den svärjande till lif och själ, om han icke uppfyller, hvad han förbundit sig att hålla. Om de innehölle en bön eller önskan om hjälp, hvarföre står det då: *hjelpe* och icke *hjelper*? Hvarför står det då: *till lif och själ* och icke i stället: *att kunna hålla hvad jag lofvat* eller *dylikt*? Det är tydligt, att i dessa ord ligger en förpantning. De äro ingenting annat än en öfversättning af den gamla latinska edsformeln: »*Ita me juvet deus*», i hvilken man afsäger sig all hjälp till lif och själ af Gud, om man icke håller hvad man lofvat.

Under sådana förhållanden skall jag, fastän jag sjelf icke har några samvetsbetänkligheter vid att aflägga ed, likväl förena mig med dem, som yrkat bifall till reservationen.

Herr Lyth: Jag hade tänkt bemöta Herr Ekmans yttrande att Guds ord skulle förbjuda allt svärjande. Då emellertid den nästföregående talaren redan gjort det, så kan jag inskränka mig till att instämma med honom i denna del. Det återstår då intet annat skäl, hvarför den strängare form för eden, som ligger i orden: »lofvar och svär», skulle bibehållas, än att det vore för den stora

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.

(Forts.)

allmänhetens skull. Jag skall emellertid be att få med några ord bemöta detta skäl, som nyss anfördes af en ärad ledamot af Lag-Utskottet. Om det är så att, såsom lagberedningen i min tanke fullt riktigt sagt, att orden »lofvar» och »svär» äro liktydiga ord, men »svär» blott är en strängare, jag ville nästan säga gröfre form för löftet — så att detta ordet: »svär» härleder sig från gamla testamentets tid, hvaremot ordet: »löfte» är mera nytestamentligt — så synes det mig att det vore godt, om vårt folk kunde komma derhän, att det begagnade den mildare formen. Jag är nemligen öfvertygad, att vårt folks sanningskärlek icke skulle lida derpå, ty sanningen behöfver icke omgärdas med skyddsmurar; den skall segra genom sin egen inneboende kraft, och, om så är, är *löftet* inför Gud lika starkt och fast, lika förbindande som eden. Men, säger man, allmänheten vill hafva den strängare formen, emedan det är en fördom, att ett löfte icke behöfver hållas så noga som en ed. Ja, om nu många hafva denna åsigt, skola vi då hålla dem kvar i sin förvillelse, eller skola vi icke hellre hysa den tilltro till upplysningens framåtskridande i landet, att vi kunna borttaga den strängare formen? Det finnes en religiös sekt, nemligen qväkarne, hvilka aldrig svära, och ändock står sanningen icke i så hög kurs hos någon, som just hos dem. En lögn är för dem en dödssynd, men huru förhåller det sig hos oss? Jo, om en person förnärmar en annans eganderätt, då brännmärkes han såsom en mycket stor brottsling, men om man be-ljuger en annan, så anses det icke såsom något så stort fel, att hans anseende deraf lider. Hvad bevisar väl detta? Jo, att sanningen hos oss står i temligen låg kurs. Vi skola derföre se till, att den kommer bättre till heders, och jag tror att detta sker bäst genom att borttaga sådana kringskansningar om densamma, som den alls icke behöfver.

På grund häraf kommer jag att rösta för reservantens förslag, i fall jag finner att det är någon utsigt för, att det vinner framgång, ehuru jag å andra sidan både villigt och tacksamt erkänner, att något och icke så litet vunnes genom antagande af det förslag, som Kungl. Maj:t och Utskottet framställt.

Herrar *Arnoldson, Ericsson* i Ahlberga, *Johansson* från Stockholm, *Jönsson* i Mårarp, *Björkman, Gust. Ericsson* och *P. J. M. Erikson* instämde med Herr Lyth.

Vidare anförde

Herr *Wieselgren*: Frågar man hvad som konstituerar *eden*, så, om man tillser hurudan den framträdt sedan äldsta tider, torde kunna svaras, att den utgöres af en *förpligtelse vid* någon eller något och en *underkastelse* från den svärjandes sida af en aldeles särskild påföljd, ett aldeles särskildt ansvar, derest han sviker i uppfyllandet af det, till hvilket han genom eden förpligtat sig. Om vi se på nu

gällande edsformulär i vår lag, finna vi att denna definition på eden af sagda formulär motsvaras; jag förpligtar mig deri *vid* Gud och hans heliga evangelium och slutar med: »så sant mig Gud hjälpe till lif och själ», hvilka ord ovilkorligen innebära en »förpantning», en underkastelse af en alldeles särskild påföljd, mistning af Guds nåd, om jag icke håller, hvad jag genom eden förbundet mig till. Men det har dock blifvit mer och mer klart för de kristna folken, att denna uppfattning af eden icke låter sig förena med en rätt uppfattning af Kristi egen lära, ty enligt denna kan man icke deducera någon rätt för menniskan att afsvärja sig Guds nåd; menedaren står icke i någon annan ställning till Guds barmhertighet och nåd än hvarje annan brottsling. Således har man mer och mer i olika länder kommit till den öfvertygelsen, att det från gamla tiden kvarstående förpantningsformuläret icke längre bör bibehållas. Granska vi nu det formulär, som af Kongl. Maj:t blifvit föreslaget, finna vi, att det *icke* motsvarar den gamla uppfattningen af hvad ett sådant bör innehålla. Här är ej någon förbindelse eller förpligtelse vid någon eller något; här är heller ingen nådesafsvärjelse eller annan underkastelse af någon särskild påföljd, utan det ansvar, som må innebäras i slutorden: »detta svär jag inför Gud *den allvetande och allsmäktige*» är icke något annat, än hvad hvar och en människa måste känna sig underkastad för hvarje synd hon begår. Det förefaller mig derför verkligen bra svårt att finna de anklagelser mot det framlagda förslaget berättigade, hvilka här från åtskilliga håll anförts. Den ärade representanten å stockholmsbänken herr Nyström, säger i motiveringen till en motion, hvilken Utskottet här redan afstyrkt, att vi behöfva »ett sätt för laglig försäkran, som har edens innebörd, men icke edens form». Nej, mine herrar, det är alldeles raka motsatsen; vi behöfva ett sätt för laglig försäkran, som har edens *form*, men *icke* dess *innebörd*, det är min uppfattning af saken, och jag tror äfven att motionären sjelf i sitt anförande i dag vitsordat detta. Ty edens *innebörd* är en förpligtelse och en underkastelse af särskild påföljd, men *formen* för densamma är en *högtidlig försäkran* — och *den hafva vi här* i det framlagda förslaget, men äro qvitt edens samvetssårande innebörd. Jag står således på en fullkomligt motsatt ståndpunkt mot den omnämde motionären i detta afseende, och jag tror att vi hafva allt skäl att vara belättna med rigtningen af det framlagda förslaget; ty hvad här föreligger är ingenting annat än ett förslag till införande af *en högtidlig försäkran* i stället för den gamla edgången. Der stå visserligen orden: »jag lofvar och svär»; men, mine herrar, eden är icke gången med det att man säger: jag svär, lika litet som ett mord är begånget med det jag säger: jag mördar. Det är blott en *form*, som är bibehållen med kvarstående af ordet: »jag svär», ty *de* ord, som verkligen skulle göra eden till ed efter förra uppfattningen, dem äro vi qvitt. Men, säger man: hvarföre då ej taga bort det der »svär»? Jo, det kan ändå finnas betänkligheter mot att taga bort detta lilla ord, som jag för

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.

(Forts.)

min del annars icke skulle hafva något emot att stryka. Inför våra domstolar komma som parter eller vittnen icke blott sådana personer, för hvilka ett klart uttaladt löfte, ett enkelt framsagdt ja eller nej är fullkomligt nog, derföre nemligen att de af sin känsla för heder och pligt äro bundna vid sanningen, utan också personer af en sämre halt med hänsyn till deras sedliga karakter; och jag vågar vädja till hvarje domare, om man icke ganska ofta påtvingas den uppfattningen, att hvad som i sjelfva verket förmår en stor del af sistsagde personer att hålla sig till sanningen just är den der med edgången förknippade eventuella nådesafsvärjelsen, just de der orden: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ.» Det ligger inom *min* erfarenhet och, såsom jag förmodar, kan mången af Sveriges domarecorps omförmäla detsamma, att en part, som på det fräckaste ljugit, så länge han stått framom utslaget, sedan utslaget fallit och han dömts till värjemålsed, förklarar: »nej, jag går icke eden; då betalar jag hellre än jag svär bort min själ». När man har sådana erfarenheter för ögonen, drager man sig för att taga bort ordet *svär* — ty tvifvelsutan skall just det påminna mången vederbörande om »stundens betydelse» och hans särskilda pligt att säga hvad sant är. Det är af det skälet som jag icke kan instämma med reservanten, utan önskar att ordet *svär* må få stå kvar.

Men jag vill också säga att härmed icke allt är vunnet. Den fruktan för en i följd af den gamla edens ändring på nu föreslagna sätt minskad rättssäkerhet, som inom Högsta Domstolen och Konungens råd gjort sig gällande, denna fruktan kan ingen förneka vara ganska befogad. Det är tvifvels utan icke möjligt för någon att neka, att ej i många fall denna »högtidliga försäkran» skall varda uppfattad såsom något ganska likgiltigt. Ty herrarne må besinna, att det icke alltid är så lätt att åstadkomma den här förutsatta »högtidligheten» vid försäkrans afgifvande. Är det t. ex. en rättegångsdag med många mål och många vittnen, af hvilka kanske icke få äro vare sig på ett eller annat sätt ledsamt beskaffade — en är lomhörd, den andre talar sluddrigt o. s. v. — så blir det säkerligen trots alla domarens bemödanden ingen högtidlighet utaf. Mången gång blir deremot hela förrättningen nästan löjväckande, och det torde väl finnas åtskilliga bland eder, mine herrar, hvilka af egen erfarenhet kunna vitsorda, att vittnesedens afläggande, i stället för att göra ett högtidligt intryck, infört i rättegången ett rent af komiskt element. Men om jag än delar farhågan för att rättssäkerheten icke blir nog betryggad genom denna högtidliga försäkran, hvarken vill eller kan jag derföre yrka på bibehållandet af det gamla edsformuläret; deremot tvingar mig hela denna fråga att uttala den önskan, att det icke måtte dröja allt för länge, innan vi få en ändring i de nu enligt 17 kap. Rättegångsbalken lagstadgade bevisningsreglerna, så att domaren måtte få något friare händer och icke vara tvungen att döma efter två vittnens sammanstämmande berättelser, äfven då han i sitt inre är öfvertygad, att vittnena *icke*

hållit sig till sanningen. I närvarande stund är han dertill tvungen och han kommer att förblifva det, så länge de nuvarande bestämmelserna i 17 kap. Rättegångsbalken förblifva gällande. Jag kan derföre icke underlåta att vid detta tillfälle uttala den förhoppning, att en ändring härutinnan måtte ske, och att Nya Lagberedningens förslag i detta stycke rätt snart måtte varda af de lagstiftande myndigheterna godkändt.

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.
(Forts.)

För öfrigt kan jag icke lemna det föreliggande förslaget utan att deremot framställa ett par anmärkningar i formelt afseende. Jag tror verkligen, att man vid det nya formulärets uppställande kunnat och bort i någon mån frigöra sig från den der gamla, nu längesedan antiqverade formen, som så ofta möter oss i skriftliga framställningar från äldre tider. Äfven i det nya formulärförslaget har man nemligen bibehållit detta oupphörliga rekapitulerande af samma sak i olika uttryck, som väl från början afsett att göra framställningen något mera högtidlig och så medelst i den svärjandes sinne och minne så mycket bättre hufvästa edens innehåll. Här möter oss nu till en början uttrycket »lofvar och svär»; dessa ord betyda, såsom förut af flere är anmärkt, precis detsamma. Vidare hafva vi »vitna och gifva tillkänna»; de orden betyda också det samma; »händt och sannt», i denna mening alldeles detsamma. Man torde, som sagdt, hafva kunnat, åtminstone något mer än som skett, pressa i hop edsformuläret; och man skulle dermed hafva gjort en stor tjenst icke blott mot domaren, som ju är nödsakad att förestafva eden, utan äfven mot den, som går eden. I den mån eden är ordrik, i samma mån är den äfven svår att återgifva och uppfatta; då deremot ju kortare eden är, dess lättare kan den edgående fästa sig ej blott vid de ord han skall upprepa, utan ock vid deras innehåll.

Så hafva vi vidare det der uttrycket »händt och sannt *vara*». För min del kan jag icke annat än anse det oegentligt, att, när man vill stifta en ny lag, man dervid bryter emot en annan; och här bryter man verkligen mot svenska språkets lagar. Det heter nemligen icke »händt *vara*» utan det heter »händt *hafva*». Det är väl sant, att i tyskan det motsvarande ordet nyttjar hjälpverbet »sein», men så är det *icke* i vårt språk. Man kanske vill invända, att här föreligger något undantag, som de »skrifflärde» känna till; men det går icke i den stora allmänheten; och säkert är, att det icke är något ställe i eden, som de, som skola aflägga densamma, oftare staka sig på, än just detta »händt *vara*». Deras språköra säger dem nemligen att *så* kan det icke vara, och derföre får man ofta höra dem i stället säga »kändt och sant *vara*»; »jemt och samt» eller »rätt och sant». De hafva svårt att föreställa sig, att det kan heta just *så*, som det nu verkligen heter i formuläret, och gissa derföre hit och dit. Jag tror derför, att det kan vara skäl, att, när nu edsformuläret skall göras om, man äfven tager hänsyn till språkets fordringar. Jemte det jag ansluter mig till herr Nyströms förslag

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande. om inskjutande af ordet »uppsåtligen», tillåter jag mig därför — äfven med fara att beskyllas för småaktighet — yrka, att Utskottets förslag måtte bifallas med den förändring, att det må komma att heta »allt hvad jag vet i denna sak vara sant» och att framför ordet »förtiger» må inskjutas ordet »uppsåtligen».

(Forts.)

Herr Wretlind: Det synes mig som om edsfrågans historia är ett bland många bevis på sanningen af den satsen, att, när en reform, som är billig och af goda skäl påkallad, allt för länge uppskjutes, stegras fordringarna derhän, att det blir snart sagt omöjligt att tillfredsställa dem alla. Den begäran, som, enligt hvad vi kunnat se af Utskottets betänkande, för flera årtionden tillbaka först framställdes, afsåg, att edernas användande måtte inskränkas och edsformulären underkastas tidsenlig förändring. Emellertid hafva vi sett, hurusom under de senare åren som oftast förekommit fall af edsvägran, som haft sin grund i vederbörandes betänkligheter mot att gå eden under *någon* form. Det är dock antagligt, att om lagstiftningen gått till mötes de billiga fordringar, som först framställdes, skulle dylika fall af edsvägran icke hafva ofta förekommit. För öfrigt måste det erkännas, att frågan om edens berättigande är en gammal tvistefråga, och motståndare till eden hafva funnits sedan uråldriga tider, ja, allt sedan kristendomens begynnelse. Dock har edens berättigande erkänts inom alla kristna samhällen.

Man måste för öfrigt komma i håg, att exemplet smittar, och det är ganska visst, att man i vår tid, då tidningarna äro så snabba att meddela allt hvad som säges eller göres, icke kan göra någonting, som icke snart får efterföljare, det må nu vara rimligt eller orimligt, förnuftigt eller oförnuftigt. Jag tror, att man vid bedömandet af frågan äfven bör taga detta i betraktande.

Härmed vill jag visserligen icke förneka, att många bland dem, som vägra att aflägga ed, verkligen äro samvetsgranna personer, som stödjade sig på de uttalanden i nya testamentet, som förut här blifvit anförda. Jag är dock för min del öfvertygad om, att man mycket väl kan stå på nya testamentets grund och ändock gå de eder, som samhället anser sig skyldigt att för sitt bestånd föreskrifva. Men det är tydligt, att en öfvertygelse, som vuxit in hos en person, icke kan så lätt rubbas och icke annat än på öfvertygelsens väg. Jag tror också, att denna benägenhet för edsvägran, som vi så ofta höra talas om, icke så litet har sin grund i en oviss och vacklande ståndpunkt hos åtskilliga af våra mera framstående teologiske lärare, så väl inom teologiska fakulteten i Upsala som annorstädes.

På samma gång jag berör detta, tycker jag mig också hafva skäl att uttala min förundran öfver våra domares tillvägagående vid fall af edsvägran. Det synes mig som om domaren skulle hafva både rättighet och skyldighet att hänvisa sådana personer, som vägra att gå eden, till en själasörjare, för hvilken de hafva förtroende, att

han måtte upplysa dem om edens berättigande och tillåtlighet från kristlig synpunkt. Ty det är otvifvelaktigt, att de vägrande icke kunna öfvertygas genom att sättas i fängelse för längre eller kortare tid, utan endast genom förnuftiga och goda grunder. Gällande lag lägger icke heller något hinder i vägen för domaren att handla på detta sätt. Och det vore också orimligt, om domaren icke skulle få hänvisa den, som anser det vara farligt att gå eden, till själasörjaren, lika väl som han till denne får hänvisa den, hvilken han fruktar på ett lättsinnigt sätt skall begå eden.

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

(Forts.)

För öfrigt är det visst och har redan förut i dag blifvit påpekadt, att personer kunna vägra att aflägga ed, ehuru de dervid icke hafva några samvetsbetänkligheter; utan de göra det blott derföre, att de, om jag så får säga, vilja efterapa desse andra, som hafva sådana betänkligheter; och det är naturligtvis ganska svårt för domaren att i de speciella fallen kunna skilja de ena bland dessa personer från de andra.

Man torde också kunna tänka sig den möjligheten, att en lag kunde stiftas, som tilläte Konungen att för *hvarje* fall af edsvägran bestämma, huru dervid skulle förfaras, lika väl som han nu eger rätt att förordna om särskildt tillvägagående, när det är fråga om en person hörande till ett samfund, som icke tillåter edgång.

Det är tydligt, att icke något slags edsformulär kan förekomma edsvägran, för så vidt den har sin grund i ett förnekande af edens berättigande; men det är också visst, att åtskilliga fall af edsvägran hafva sin grund i det formulär, som hittills begagnats, och det är ju just dessa personer, som det Kongl. förslaget vill gå till mötes.

Det har redan blifvit påpekadt, att ett stort och viktigt steg i denna rigtning nu blifvit taget, derigenom att slutorden: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» uteslutits ur eden. Den föreställningen är nemligen ännu ganska inrotad hos folket, att i edens begrepp *måste* ligga en förpantning på ett eller annat sätt. Det har likväl ett historiskt berättigande att kalla äfven högtidliga löften för eder, och ehuru, såsom en talare på stockholmsbanken framhållit, ederna i gamla testamentet visserligen ofta innehöllo en förpantning, så fans der äfven sådana eder, som endast voro ett bedyrande. Men om det nu ligger i folkmedvetandet, att eden måste innehålla en förpantning, så kan man ifrågasätta, huruvida det kan vara till någon nytta, att ordet: »svär» bibehålles i början och slutet af eden, ty då de ord, som skulle uttrycka sjelfva förpantningen, äro uteslutna, behöfves icke längre det ord, som skulle uttrycka, att eden dock förblifver en ed. Det vore ju detsamma som att i mångas ögon — om jag så må säga — bibehålla formen utan saken. Enligt *kristlig* uppfattning skulle den sålunda förändrade eden visserligen likväl i alla fall kunna anses såsom en fullkomligt både laglig, skälig och nyttig ed.

Det synes mig således finnas ganska goda skäl för den reservation, som afgifvits af herr Folke Andersson och som af många

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.

(Forts.)

föregående talare blifvit tillstyrkt. Man kan väl säga, att ordet »svär» skulle imponera på de lättsinnige, för hvilka eden just bäst behöfves, men om, såsom jag nyss sade, hos dem gör sig gällande den föreställningen, att eden utan förpantningen förlorat sin förra karakter, så torde med detta ords bibehållande för dem föga vinnas. Deremot skulle mycken skada tillskyndas genom detta ord de samvetsömme, hvilka förmena, att det mera blifver en ed, om der står ordet »svär». Om då detta ord borttages, blifver det i deras ögon kvar endast en högtidlig försäkran inför Gud.

Om nu ordet svära borttoges och man dock skulle vilja vid edens afläggande imponera på de lättsinnige mera, än genom det nuvarande edsformuläret sker, skulle detta kunna åstadkommas genom att ytterligare tillägga några kraftiga maningsord.

Ty jag kan icke underlåta påpeka, att det synes mig, som skulle vid detta edsformulärs uppgörande hos vederbörande visat sig en verklig brist på uppfinningsrikedom. Lagberedningen framstälde ett förslag, deri försäkran inför Gud allsmäktig sattes först. Vid förslaget granskning inom Högsta Domstolen gjordes mot detsamma berättigade anmärkningar, och det visades, att eden och i synnerhet domareeden derigenom skulle få en trivial afslutning. På grund deraf tyckes regeringen gjort den förändringen, att den i stället satte i slutet den der försäkran inför Gud. Man skulle dock härvid kunnat göra den anmärkningen, att orden väl kunnat få stå kvar i början af eden, om man tillsatt ett annat slut, såsom till exempel det i gamla testamentet brukliga uttrycket, som äfven från det nya testamentets synpunkt är väl försvarligt: »Så visst som Herren lefver».

För öfrigt är det svårt att komma till ett resultat i detta ganska viktiga ämne genom att här nu framställa ett ändringsförslag. Derföre skulle jag, om en återremiss kommer i fråga, vilja rösta härför, men annars vill jag yrka bifall till herr Folke Anderssons reservation.

Herr Thomasson: Här hafva framställts många och rätt skarpa anmärkningar mot föreliggande förslag, något som ju äfven var att vänta när det gäller ett område, der den religiösa känslan och det rent subjektiva föreställningssättet hafva afgörande röst. Den viktige af dessa anmärkningar, hvilken äfven tagit form af ett yrkande, torde vara den af reservanten först framställda och sedan af åtskilliga andra uttalade, eller förslaget att taga bort ordet: svära och ersätta det på båda ställena med ordet: lofva. Om man kunde så lita på allas redbarhet och samvetsgrannhet, som jag lärt mig lita på reservantens, skulle jag icke hafva något häremot. Men så länge menskligheten i fråga om sedlig och religiös utveckling icke hunnit öfver det stadium, då flertalet eller åtminstone många anse det edliga löftet eller den edliga försäkran vara mycket kraftigare och på helt annat sätt förbindande än ett enkelt löfte eller en enkel

försäkran, kan staten icke utan våda för rättssäkerheten uppgifva eden i de fall, der enligt lagens bestämmelser den enes väl och ve göres beroende af den andres utsago. Och eden måste vara klädd i ord, som tydliga angifva den såsom sådan; men så vidt jag vet, hafva vi i svenska språket icke något ord, som verbalt fullt motsvarar eller fyller begreppet ed utom ordet: svära, och Utskottet har följaktligen icke kunnat tillstyrka Riksdagen att afstå från detta ord.

Under diskussionen har mot bibehållandet af ordet: svära anförts, att det skulle vara i nya testamentet förbjudet att aflägga ed. Mot detta påstående och mot denna uppfattning sätter jag den mening, som försvarats af bland andra herrar Waldenström och Lyth och, såsom jag tror, äfven af herr Wieselgren, ehuru jag icke hörde hans anförande i dess helhet. Denna uppfattning har också vunnit ett kraftigt understöd vid sist hållna kyrkomöte. Till försvar för den åsigt, som uttalat sig för uteslutandet af ordet: svära har man äfven åberopat Nya Lagberedningens utlåtande. Flere hafva gjort detta, och det är förvånande. Jag är nemligen frestad säga, när man åberopar detta till stöd för en sådan åsigt, att man då har läst nya lagberedningens utlåtande på samma sätt som en viss potentat påstås läsa bibeln. Det är visst och tydligt att Nya Lagberedningen uttalat sig om likställighet af dessa begrepp just för att motivera bibehållandet af ordet: svära. Jag skall be få uppläsa Nya Lagberedningens utlåtande vid denna punkt. Det heter: »Då ordet: »lofva» stundom föreslagits såsom lämpligare än ordet: »svära», torde härvid böra erinras, att i detta sammanhang båda orden i sjelfva verket innebära alldeles detsamma.» Der hafva dessa herrar stannat. Men så heter det: »Då utfästelsen sker såsom en religiös akt inför Gud, är den ovedersägligen en ed, äfven om den skulle benämnas löfte, och vid sådant förhållande torde det väl ock vara riktigare att öppet och bestämdt framhålla edsförpligtelsens tillvaro genom användandet af just det ord, som i vårt språk innefattar åtagandet af sådan förpligtelse.» Här hafva framställts åtskilliga mindre anmärkningar icke blott mot sjelfva edsformuläret, utan äfven mot edsformulärets innehåll, det som utgör föremålet för eden. Dessa anmärkningar anser jag dock icke vara af den allvarliga beskaffenhet, att de för närvarande behöfva bemötas.

Jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet på att förslaget framkommit på Riksdagens begäran. Det har framgått såsom resultatet af en sorgfällig pröfning och utredning af alla de meningar, som uttalats under ärendets behandling dels inom Lagberedningen, dels vid två särskilda tillfällen inom Högsta Domstolen. Regeringen har af de flere förslagen valt det, som syns densamma vara mest allmängiltigt och mest egnadt att icke stöta någon af de mångskiftande nyanserna på det religiösa området, som utmärka vår tid. Denna egenskap hos förslaget är utan tvifvel ett företräde, men det låter sig icke heller förnekas, att deri på samma gång ligger en svag-

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.
(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.

(Forts.)

het, ty i samma mån som edsformuläret är allmänt hållet, i samma mån saknar det ock förmåga att särskildt tilltala någon viss religiös riktning, och det är därför äfven uppenbart, att formuläret icke på något håll kan vinna närmare understöd. Regeringen har denna omständighet icke undgått. Det är i känslan häraf och att möjligen förslaget allmänlighet skulle verka slappande på uppfattningen af edens helgd och betydelse, som Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet yttrat, att han ej tilltrorde sig afgöra om formuläret komme att hafva en sådan verkan, utan borde omdömet derom fotas på en vidsträckt erfarenhet om uppfattningen inom landet, och att då en dylik erfarenhet vore i högre grad än annorstädes att påräkna hos representationen, hade regeringen velat framlägga förslaget till dess ompröfning. Regeringen har sålunda framlagt ett väl förberedt och omsorgsfullt granskadt förslag, och det tillkommer nu Riksdagen att afgöra, om det passar in med allmänna föreställningssättet.

Sedan emellertid denna fråga blifvit väckt, och det af Riksdagen sjelf, har Lag-Utskottet för sin del icke tvekat att tillstyrka Riksdagen att antaga det föreliggande förslaget, helst Utskottet under ärendets behandling funnit, huru svårt det skulle vara att finna något edsformulär, som motsvarar de anspråk, man har rätt att ställa på ett sådant, bättre än det omhandlade, hvilket, på samma gång det religiösa elementet deri allvarligt och högtidligt framträder, kraftigt manande till besinning af edens vigt och ansvaret för dess missbrukande, tillika är så objektivt och allmänt, att det icke kan anses strida emot någon religiös bekännelse eller föranleda betänkligheter hos äfven den mest samvetsömme.

Jag tillåter mig anhålla om bifall till det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget.

I Herr Thomassons anförande instämde Herrar *Magnusson*, *Peterson* i Hasselstad, *Pettersson* i Alfvesta, *Näslund* och *Petersson* i Hamra.

Herr Thormænius anförde: Den föregående talaren yttrade, att, i fall det sedliga medvetandet och den sedliga känslan i allmänhet vore af den beskaffenhet, som han länge känt den hos den värde reservanten, skulle han icke tvekat att förorda reservationen. Det har redan blifvit sagdt, att det finnes personer, som äfven med den form, som eden enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle erhålla, skulle hysa betänkligheter emot en del af edsformuläret. Och då det å andra sidan icke heller kan förnekas, att det gifves personer, i fråga om hvilka sanningen skulle vara betjent dermed, att eden kanske hade en ännu strängare form än den föreslagna, så torde man deraf få anledning att tänka på det kända ordet: »det ena skall man göra och det andra icke låta». På samma gång man sålunda vid bestämmande af edsformuläret bör fästa afseende vid sinnesbeskaffen-

heten hos sådana personer, som behöfva *drifvas* att säga sanning, är det, enligt min tanke, en berättigad fordran, att afseende äfven fästes vid sinnesbeskaffenheten hos *dem*, som *icke* behöfva drifvas att tala sant. Jag ber för öfrigt att till belysning här af få fästa uppmärksamhet på en omständighet, som kommit till min kännedom och som visar, att man redan förut tagit hänsyn till sinnesbeskaffenheten hos sådana personer, som hyst betänkligheter emot edens afläggande, en omständighet, som påminner om det bekanta ordspråket: »De små tjuvarne hänger man, de stora låter man gå.»

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

(Forts.)

Såsom bekant är, hafva sedan några år tillbaka judar haft tillåtelse att bekläda domarembeten. Justitieombudsmannen har nu i senaste embetsberättelsen väckt förslag derom, att för dessa judars skull ändra domareeden, så att orden: »vid Gud och hans heliga evangelium» skulle utbytas emot orden: »vid Gud och hans heliga lag». Men det är också bekant, att, sedan berörda grundlagsförändring trädde i kraft, hafva judar redan fått tillträda domarembeten. Åtminstone tre judar bekläda redan domarebefattning inom landet. Under hvilken form aflade då desse domareeden? Antingen hafva de aflagt den med orden: »vid Gud och hans heliga evangelium» och sålunda talat emot bättre vetande, eller också hafva myndigheterna jemkat på gällande föreskrifter och tillåtit dem aflägga eden enligt deras samvete, d. v. s. »vid Gud och hans heliga lag», så att man kunde vara förvissad om, att de känt betydelsen af den ed, de aflade. Jag har mig icke bekant, hvilketdera af dessa förhållanden egt rum: huruvida de svurit vid Gud och hans heliga evangelium, eller om man tillåtit dem svärja vid Gud och hans heliga lag; men jag har med hvad jag sagt velat fästa uppmärksamheten derpå, att *man redan tillåtit* att afseende fästes vid sådana personers samvetsbetänkligheter, som icke kunnat vara med om eden, sådan den är föreskrifven. Jag hoppas nemligen, att desse judar icke gått eden: »vid Guds heliga evangelium», ty i sådant fall skulle till lagens väktare i vårt land blifvit satte personer, som uppenbart hånat lagen. Då man sålunda redan varit betänkt på att ändra eden för desse judar, och då i edsformuläret hänsyn bör tagas så väl till den samvetslöse som till den samvetsömme, förenar jag mig, med stöd jemväl af hvad jag i öfrigt tagit mig friheten nämna, med reservanten och med den, som yrkat att ordet »uppståtligen» må tillsättas i det formulär, som föreskrifves för vittneseds afläggande.

Herr Blomberg: Under denna diskussion har särskildt af en talare framhållits, att denna fråga borde betraktas ur synpunkten af samvetsrättens kraf. Jag kan icke underlåta att för min del protestera mot den i själfva verket ganska samhällsfarliga och samhällsfiendliga lära, som ligger i åberopande af denna så kallade rätt. Denna lära skulle upplösa samhället i små delar, ja, i atomer, om man tänkte sig, att staten skulle nödgas rätta sig i alla detaljer efter de oändligt mångskiftande meningar hvar och en kunde hysa,

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.
(Forts.)

och att staten sålunda skulle lagstifta för hvarje individ särskildt. Här är nu fråga om eden. Det har funnits en annan fråga, der samvetsrätten äfven varit på tal, nemligen frågan om skyldigheten att göra krigstjenst. Är det nu så, att denna samvetsfrihet har oafvisliga kraf att ses till godo, så är det väl också så, att den, som ej anser med sin religiösa äsigt förenligt att bära vapen, skall frikallas från att göra krigstjenst. Detta tror jag icke staten kan vara med om. Staten måste hafva en fast lagstiftning, som icke rättar sig efter enskildes olika samvetsbetänkligheter. Dermed vill jag naturligtvis icke säga, att staten skall med berädd mod utlägga snaror för samvetsömme individer, utan staten bör fast mera söka undvika att sära dem, för så vidt dess intressen och trygghet sådant medgifva. Ett sådant försök har också här gjorts. Man har faktiskt reda på, att samveten blifvit sårade just af slutorden i hittills gällande ed, och det har därför föreslagits, att dessa ord skulle ändras. Detta låter utan tvifvel också sig göra utan våda för staten, och därför har en ändring här föreslagits, icke därför att samvetsrätten har oafvisligt kraf derpå, utan därför att staten icke onödigtvis bör lædera någons samvete. Men, frågas det, bör någon ytterligare ändring ske? Här har en reservant föreslagit, att ordet »svär» måtte utbytas mot »lofvar». För min del kan jag icke inse skälet för denna förändring. Reservanten har visserligen anfört, att det finnes åtskilliga personer, som anse, att svärja icke är tillåtet, enär de fästa sig vid frälsarens uttryck: I skolen icke svärja. Men jag undrar om det finnes någon, som uppfattar detta förbud på ett så oklart sätt, att han tror att det är *ordet* »svärja», som gör att han icke vill begå eden, men att han icke skulle vägra detta, derest ett annat ord användes i stället. Han skulle således vilja gå ed, endast han sluppe ordet svärja. Jag säger ju då i alla fall enligt det föreslagna formuläret, att det är inför Gud den allvetande och allsmäktige, som jag lofvar eller svär, och jag tager sålunda honom till vittne, ehuru jag icke tager honom till hämnare, eller jag ber Gud gifva noga akt på hvad jag säger. I sådant fall synes mig ordet »svärja» betydta bra litet, då saken ändå är densamma.

Enär jag således icke finner något talande skäl för denna ändring, så finner jag eo ipso skäl emot den just därför att det är en förändring. Klart är äfven att sådana förändringar böra göras så försigtigt som möjligt. Då jag alltså icke kan vara med om reservantens förslag, återstår att se till, i hvad mån jag kan vara med om Utskottets förslag. Visserligen hyser jag icke några synnerligen stora principiella betänkligheter emot detsamma, men dock kan jag icke finna, att det är i allo lyckligt stileradt. Det är från två sidor, som enligt mitt förmenande berättigade anmärkningar framstälts deremot, dels af herr Unger, hvars förslag till formulering synes mig vara mycket lyckligare än det af Lag-Utskottet framlagda och derjemte innehåller ett mindre afbrott från den nuvarande formuleringen. Detta hvad angår sjelfva bekräftelseorden.

Hvad åter beträffar innehållet af vittneseden, det vill säga angifvandet af det, hvartill man förpligtar sig, så har herr Wieselgren redan framhållit det klumpiga i språkligt hänseende, som deri förfinnes, och de missägningar, som ofta blifva en följd deraf. I sitt anförande påpekade han ännu flere saker, hvilka ur språklig synpunkt behöfde ändras.

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.
(Forts.)

Med anledning häraf kan jag för min del icke komma till något annat resultat än att yrka återremiss af ifrågavarande ärende, på det att förslaget måtte undergå en ompröfning i den rigtning som angifvits dels af herr Unger och dels af herr Wieselgren.

Herr Statsrådet von Steyern: Här har under diskussionen åtskilligt yttrats, och hvarjehanda yrkanden gjorts med anledning af det nu föreliggande lagförslaget. Bland annat har man talat om angelägenheten att afskaffa eder. Ehuru något yrkande derom ej blifvit väckt eller kunnat väckas, vill jag dock, efter som denna fråga blifvit bragt på tal, nämna, att då Kongl. Maj:t, ehuru Riksdagen i sin skrifvelse år 1883 begärde både afskaffandet af eder och ändring i formuläret, likväl nu afgifvit förslag endast i sistnämnda hänseende, så beror detta icke derpå, att Kongl. Maj:t är likgiltig för frågan om afskaffande af sådana eder, som kunna finnas öfverflödiga. Men då flertalet af de eder, som föreskrifvas i allmän lag, äro bevisningsmedel inför domstol, har Kongl. Maj:t icke kunnat pröfva frågan om afskaffande af sådana eder annorlunda än i sammanhang med pröfvandet af de bestämmelser om bevisning, som skola inflyta i den nya rättegångslagen. Denna pröfning kommer under den närmare framtiden att ske med anledning af Nya Lagberedningens betänkande rörande rättegångsväsendets ombildning. Det är antagligt att vid en sådan pröfning åtskilliga eder befinnas kunna afskaffas. I alla fall tarfvar denna fråga en ytterligare omsorgsfull pröfning, innan förslag kan för Riksdagen framläggas. Kongl. Maj:t har emellertid icke funnit sig deraf hindrad att föreslå ändring i formuläret för de eder, som utan tvifvel komma att stå kvar äfven i den nya rättegångsordningen. Dit räknar jag i första rummet vittneseden och med all säkerhet äfven domareeden.

Anmärkningarna mot det nuvarande edsformuläret hafva företrädesvis gällt slutorden: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ». Dessa ord hafva, med eller utan skäl, ansetts innefatta en afsägelse af Guds hjälp för den händelse att eden brytes. Med anledning häraf har Riksdagen hos Kongl. Maj:t begärt ett nytt edsformulär, hvari dessa slutord skulle »utbytas mot andra och mera lämpliga». Jag tager för gifvet, att slutorden, såsom Riksdagen ock antydt, icke kunna borttagas utan att ersättas af andra. Ett förslag i sådant hänseende har visserligen uppgjorts af Nya Lagberedningen, men Högsta Domstolens fleste ledamöter hafva deremot gjort ganska allvarsamma anmärkingar. Man har nemligen ansett det vara för edens helgd och för dess verkan såsom bevisningsmedel af synnerlig

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.

(Forts.)

vigt, att edens slutord kraftigt erinrade om dess religiösa betydelse. Vidare antager jag för gifvet, att slutorden böra blifva desamma i alla eder. Riksdagen har visserligen antydt möjligheten af att sluta löfteseder annorlunda än bekräftelseeder. Ett sådant förslag har också framställts af några utaf Högsta Domstolens ledamöter. Löfteseden skulle afslutas med en bön om Guds bistånd: »dertill mig Gud nådeligen förhjelpe», och bekräftelseden med orden: »så sant jag vill att Gud mig hjälpe». Mot det första uttrycket kan icke göras någon annan invändning, än att det är svagare än det nu använda, men det senare förslaget föranleder samma anmärkningar som de nuvarande slutorden och kan svårligen anses såsom någon förbättring af dessa. Afslutas olika eder på olika sätt, kunde dessutom den föreställning lätt göra sig gällande, att den ena eden har större betydelse än den andra, att en ed, som afslutas med en bön, icke har samma bindande kraft som den, som afslutas med en försäkran. Om man derföre vill hafva slutorden lika för alla eder, torde den lämpligaste utvägen vara att till edens slut nedflytta de ord, som hittills inliedt densamma.

Frågan blir då, om man skall behålla den nuvarande lydelsen: *vid* Gud och hans heliga evangelium, eller antaga den af Kongl. Maj:t föreslagna: *inför* Gud den allvetande och allsmäktige. För min del anser jag den sistnämnda vara att obetingadt föredraga. Att svärja »*vid* Gud» kan ej betyda något annat än att svärja »*inför* Gud». Så har det åtminstone tolkats i den lärobok, som användes vid den allmänna religionsundervisningen, nemligen katekesen. Det heter der: »att svärja vid Guds namn, är att taga Gud till vittne och domare öfver sig att dermed bekräfta sitt tal».

En af kyrkans biskopar har vid senaste kyrkomötet uttalat en med min härutinnan öfverensstämmande åsigt. Han yttrar:

»Jag tror snarare att det är ganska svårt att förklara ordet *vid* Gud uti eder, så vida man icke vill betrakta det såsom liktydigt med *inför* Gud. Vi hafva godkänt denna tydning i våra kristliga läroböcker, och redan ur den synpunkten synes mig ordet *vid* böra i edsformuläret utbytas mot *inför*.»

Ännu svårare är det att förklara uttrycket: »*vid* Guds heliga evangelium». Det tolkas af mängden på samma sätt som slutorden eller så att man, derest eden ej hålles, afsäger sig den nåd, som Gud genom evangelium förkunnar; i sådant fall är det ena uttrycket lika förkastligt som det andra.

De af Kongl. Maj:t föreslagna orden äro deremot fullt klara och tydliga. De synas mig också vara lika gripande som de nuvarande. De framkalla tanken på de Guds egenskaper, som den, hvilken aflägger eden, företrädesvis bör hafva för ögonen, eller Gud såsom ransakare af hjertats tankar och uppsåt och Gud såsom mäktig att straffa den falskhet, som dervid kan uppenbara sig. De hafva också det företrädet att kunna användas för alla trosbekännare, i hvilkas religion ingår tron på en personlig gud.

Af största vikt är den här framkastade frågan, huruvida den föreslagna förändringen i edsformuläret kan anses innebära något förringande af edens vikt och betydelse såsom bevisningsmedel. Det är naturligt att Kongl. Maj:t icke delar denna farhåga; förslaget hade i sådant fall icke blifvit framlagdt. Men har jag, såsom herr Thomasson redan erinrat, i det vid den Kongl. propositionen fogade statsrådsprotokoll antydt, att den erfarenhet, som stått de embetsmyndigheter till buds, hvilka yttrat sig i frågan, innan Kongl. Maj:t fattat sitt beslut, icke kunnat vara uttömmande och att den måste kompletteras af den rika erfarenhet, som finnes att tillgå hos Riksdagens ledamöter, af hvilka många stå i daglig beröring med de klasser af befolkningen, för hvilka eds afläggande inför domstol oftast kommer i fråga. Må derföre hvar och en noga besinna sig, innan han afgifver sin röst för eller mot det Kongl. förslaget. Ledning för omdömet i detta hänseende kan svårligen hemtas af någon diskussion, ty uppenbarligen låter det sig ej göra att med fullt objektiva och för andra bindande skäl ådagalägga det ena eller andra edsformulärets företråde i kraft och gripande verkan.

En reservant har yrkat, att ordet »svär» skulle utgå. Dertill kan jag för min del icke tillstyrka bifall. Så länge eden bibehålles, bör den iklädas en sådan form, att hvar och en vet, att det är en ed, han aflägger. Det kan icke vara rätt, att staten döljer den verkliga beskaffenheten af sina institutioner bakom uttryck, som gifva dem sken att vara något helt annat, än de i verkligheten äro.

Några talare hafva önskat vissa mindre förändringar i vittnesedens lydelse. Inskjutandet af ordet »uppsåtligen» synes mig öfverflödigt, enär det ligger i sakens natur, att den, som af ren glömska utelenmat ur sitt vittnesmål en del af hvad han haft sig bekant, ej derigenom brutit sin ed. Enligt strafflagen dömes ock endast den för mened, som mot bättre vetande burit falskt vittnesbörd. Icke heller kan det vara skäl att endast för rättande af det förmenta språkfelet i uttrycket »händt vara» ändra ett formulär, som varit gällande i 18 år och med hvilket allmänheten under denna tid hunnit göra sig fullt förtrogen.

Jag vill tillägga, att jag betviflar, att något annat edsformulär än det nu föreslagna har någon utsigt att kunna genomdrivas under den närmare framtiden. Ett afslag skall således ej framkalla något bättre, men väl för en kanske ganska lång tid befästa det gamla.

Herr Nyström: Jag ber att få svara talaren på göteborgsbänken ett par ord. Han tog sig den friheten att vidröra min motion, ehuru denna icke ännu kommit på föredragningen, och fälde i sammanhang härmed ett yttrande, som gick ut på, att hvad vi behöfva är icke, som jag i min motion yrkar, »en försäkran, som har edens betydelse, men saknar dess form», utan en försäkran, som har edens form, men saknar dess betydelse. Det är något, som jag för min del icke förstår. Det förefaller mig besynnerligt, att man vill hafva

*Ang. ändrade
bestämmelser
rörande orda-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.*

(Forts.)

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.
(Forts.)

en edsförsäkran och ändå förtunnar dess uttryck, så att blott formen står kvar. Det blifver ju då blott en lek med ord. Det är bättre att, om en försäkran icke har betydelsen af ed, den också har en form, som icke är formen af ed, så att hvar och en har tydligt och klart för sig, hvarom frågan är.

Samme talare yttrade sig vidare ungefärligen så, att, likasom jag icke är mördare, derföre att jag säger att jag mördar, lika litet blifver det en ed, af mina ord derföre att jag begagnar orden: jag svär. Det är en jmförelse, som haltar. Mord är ju något, som sker genom en yttre handling, med hand eller redskap, men svärjandet är just en sak som sker med ord, vare sig i tal eller skrift; derföre kunna dessa saker icke här komma i jmförelse med hvarandra. Annars skulle man på samma sätt kunna säga då, att det finnes ett mord, som har mordets form, men icke dess betydelse. Lika orimligt som detta enligt min mening är, lika orimligt är det att tala om en ed, som har edens form, men icke dess betydelse. För att vara en ed måste en försäkran hafva både formen och betydelsen af en ed.

Hvad jag i min motion begärt — ehuru det icke egentligen hör hit — det är en laglig försäkran, som har edens betydelse i den mening, att den blir en helig och högtidligt afgifven försäkran, vid påföljd af straff och ansvar inför lag, men utan den edens form, som hitintills varit den vanliga formen för sådan laglig försäkran.

Slutligen har en talare på hernösandsbänken yttrat, att, om samvetets rätt skulle i allo beaktas, samhället skulle falla sönder i atomer. Det är en hård dom öfver Regeringsformens 16 §, som just uppställer den regel, att ingens samvetsfrihet får kränkas, så vidt han icke dermed åstadkommer allmän förargelse eller stör det allmänna lugnet; och att begagnandet af en laglig försäkran utan edens form skulle hafva sådana följder, återstår att bevisa. I England har man, och jag återkommer dit, i öfver 50 år haft en laglig form för sådan försäkran, som får begagnas af qvåkare, mähriske bröder och dem, som i edsfrågan dela qvåkarnes öfvertygelse, men man har icke hört talas om, att en sådan frihet medfört rubbning af samhällets lugn.

Herr Boström: Herr Talman! Under diskussionen hafva en hel del yrkanden blifvit framställda, och jag vill öka deras antal med ännu ett, i det jag yrkar rent afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som å Utskottets hemställan. Det förslag, som föreligger, har sin orsak i de svårigheter, som en del folk gjort mot nuvarande eden. Dessa svårigheter hafva gjorts dels af personer, som anse eds afläggande otillåtet, dels af sådana, som hafva stött sig på edens form. Hvad de förra beträffar, så är det gifvet, att de icke äro tillfredsställda med det förslag, som nu föreligger. Dessa önska edens borttagande, och sådant kan staten icke gå in på. Deras antal åter, som anse edens form olämplig, tror jag vara så ringa, att jag icke tror det vara lämpligt att för detta ringa fåtals skull vidtaga ifråga-

varande ändring. Jag har hört gamle domare säga, att det under deras praktik ytterst sällan händt, att någon vägrat aflägga ed, mot tusentals fall, då personer utan motvilja gått den. Tänka vi på den stora massan af folket, så tror jag det vara farligt att rubba nu gällande edsformuläret. För folket har eden varit det mest bindande, de kunnat tänka sig. Men när det får se en annan formulering för eden, måste den tanken hos folket insmyga sig, att detta skulle vara något icke så fullt förbindande, ty den gamla eden var för dem det mest förbindande. Jag undrar om man icke måste hysa tvekan om, huru det, i händelse föreliggande förslag antages, kan komma att gå med rättskipningen, och jag tillåter mig i sådant hänseende hänvisa till hvad af herr Wieselgren anförts. Den massa af ändringsförslag, som under diskussionen blifvit framställda, visar också, att den form, som nu är föreslagen, icke är tillfredsställande; och då, såsom herr Justitieministern erinrade, man ej har att välja mellan mer än två alternativ, det af Kongl. Maj:t framställda förslaget och kvarblifvande vid det gamla formuläret, synes mig klokast välja det senare, eller rent afslag. Jag anhåller följakligen om afslag å betänkandet.

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.
(Forts.)

Med Herr Boström instämde Herrar Lönegren, Svensson i Lösen, Janson i Karlshed, Bengtsson i Kärrmossen, Sundin, Meyer, Ekeborgh, Söderblom, Örwall, Wagenius, Sandwall och Jönsson i Gammalstorp.

Herr Waldenström yttrade: Jag begärde ordet egentligen med anledning deraf, att en ärad talare sade, att vi, som åberopat oss på Lagberedningens utlåtande i fråga om identiteten mellan orden: *lofva* och *svära*, skulle hafva läst Lagberedningens ord ungefär som den onde läser bibeln. Jag tror att en sådan anmärkning icke är befogad. Den ärade talaren bevisade också sjelf, att vi hade rätt, då han uppläste Lagberedningens ord. Ty der stod ju, att i detta sammanhang orden »lofvar och svär» innebära alldeles detsamma. Och något annat ha vi icke sagt. Men när Lagberedningen af denna ordens liktydighet drager den slutsatsen, att man då bör bibehålla ordet »*svär*», så hafva vi dragit en alldeles motsatt slutsats. Om nemligen orden »lofvar och svär» innebära detsamma, så kan man gerna undvara det ena och *bör* låta det fara, då det är många till austöt. Hvad tjénar det också till att säga samma sak med två ord? En sådan tautologi kan väl icke sägas konstituera edens betydelse, och den kan väl icke heller anses betrygga rättssäkerheten. Ty om det ock finnes människor, som tro att orden »lofvar och svär» äro olika saker, så måste de väl blifva upplysta om motsatsen just genom Lagberedningens ord.

Det sades vidare, att, om man hade blott hederligt folk att göra med, så vore det naturligt, att icke en sådan edsform behöfdes, som nu är i fråga. Men, tillade man, der komma inför domstolarne

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.

(Forts.)

sådana, som, när det bara gäller att omtala något, fräckt ljuga, men som, så snart det blir fråga om att aflägga ed, rygga tillbaka och hellre betala. De vilja icke för ifrågavarande summa sälja sin själ o. s. v., säga de. Den ärade talare, som anförde detta, sade vidare, att han funnit, att hvad som vid domstol vållat rädslan för eden vore hufvudsakligen de nuvarande slutorden »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ». Och han tillade, att, när man vet detta, så »drar man sig för» att ur edsformeln taga bort ordet: *svär*. Jag kan icke förstå, att detta är en riktig slutsats. Det var ju icke ordet: *svär*, som enligt hans ord vållat rädslan, utan de nuvarande slutorden »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ». Han fann dock icke för den skull nödigt eller rådligt att behålla *dessa* ord.

Det har här vidare satts i fråga, huruvida ej rättssäkerheten skulle blifva lösare derigenom att ordet »*svär*» borttoges. För min del tror jag icke på någon dylik verkan af det ordets uteslutande.

Till slut vill jag blott ytterligare betona hvad också af en annan talare blifvit vidrördt. Om man vid edslagstiftningen tager hänsyn till personer, som äro af främmande trosbekännelse, och till deras samvetsbetänkligheter, hvarföre skall man då icke kunna taga hänsyn till samvetsbetänkligheter hos dem, som äro af den evangeliskt lutherska läran? Man har i dissenterlagen, såsom jag förr påpekat, tagit hänsyn till qväkarne till exempel, hvilkas trosbekännelse förbjuder edgång. Något sådant kyrkligt samfund finnes ännu icke hos oss, men man har tänkt sig möjligheten att det skulle uppstå, och man har förordnat, huru då skall förfaras. Saken skall nemligen då hänskjutas till Kongl. Maj:t. Skulle man då nu icke på samma sätt kunna taga hänsyn till sådana medlemmar af den evangeliskt lutherska kyrkan, som på grund af frälsarens och aposteln Jakobs ord känna sig af sitt samvete förhindrade att aflägga ed? Det kunde häremot invändas, att Kongl. Maj:t i sådant fall skulle få alldeles för mycket att göra med alla dessa, som af samvetsbetänkligheter vägrade att aflägga ed, och det var endast fruktan för en sådan invändning, som afhöll mig från att tala om denna sak förra gången jag hade ordet. Men då jag nu hört en talare säga, att antalet af dem, som vägra att begå ed, är »försvinnande litet», så tror jag att man bör unna dem åtminstone samma rätt, som man unnar främmande trosbekännare, utan att man derföre behöfver frukta, att Kongl. Maj:t skall blifva öfverlupen af göromål för deras skull.

Ehuru jag för min del således icke skulle hysa några betänkligheter vid att aflägga ed efter det formulär, som Kongl. Maj:t nu föreslagit, kan jag dock icke annat än yrka bifall till den af herr Folke Andersson afgifna reservationen. Det är mycket smärtsamt att höra herr Justitieministern säga, att i händelse Kongl. Maj:ts förslag nu icke antages, så skola vi blifva nödsakade att en längre tid hafva det nuvarande edsformuläret kvar. Men jag tror dock att man icke får fästa sig för mycket dervid, utan bör låta rätt vara rätt, äfven om man måste vänta derpå ännu ganska länge.

Herr Rydin: Jag har blifvit uppkallad af en talare på nerikesbänken, som framhöll att den judarne medgifna rättigheten att utöfva domareembetet skulle hafva tillkommit antingen i strid mot lagen eller också på det sätt att den, som tillåtit edens afläggande, dervid icke haft så stora samvetsbetänkligheter, att han icke ansett sig kunna medgifva en slags dispens. Jag vill med anledning af detta uttalande fästa uppmärksamheten derpå, att enligt det för judarne gällande reglemente, som af Kongl. Maj:t utfärdades år 1838, är det en generel regel att i de fall, då kristne svära vid Gud och hans heliga evangelium, ega judarne rätt att svära vid Gud och hans heliga lag. Denna bestämmelse åstadkommer en bestämd konflikt med rättegångsbalken, som i afseende på domareeden säger, att man skall svära vid Gud och hans heliga evangelium. Här af kan man draga den slutföljden, att antingen är judarnes reglemente icke gällande mot den allmänna lagen, eller också får den allmänna lagen vika för en speciallag, och det senare är en sats, som vid lagtolkning under vissa omständigheter är tillämplig. En sådan tolkning har också blifvit gjord af Göta Hofrätt. Den har emellertid stöd i de författningar, som blifvit utgifna angående religionsfriheten, ty i nu gällande författning af 1873 äfvensom i den af 1860 står det uttryckligen, att denna förordning skall gälla för kristna trosbekännare, men tillika att, hvad mosaiska trosbekännare angår, genom denna författning icke sker någon annan ändring än den, att vid lysning till äkten-skap skall förfaras på sätt i 4:de och 6:te paragraferna säges. Genom denna bestämmelse hafva de särskilda förordningar, som gälla för mosaiska trosbekännare, likasom legaliserats. På grund af detta förhållande har Göta Hofrätt förfarit fullkomligt lagligt, då den låtit en mosaisk trosbekännare, som uppfyllt villkoren för domareembetets utöfvande, aflägga domareeden. Det är således icke fråga om att man ansett lagstiftningen så orimlig, att man måste afvika från gällande lag, utan frågan afser en tolkning af lag, som har skäl för sig, men mot hvilken äfven anmärkningar kunna göras.

Hvad beträffar den nu föreliggande frågan, så, om vi undersöka hvaruti de svårigheter bestå, som göra att vi icke kunna komma till endragt i saken, finna vi att detta beror, såsom en ärad talare från Göteborg äfvensom en talare på stockholmsbänken anmärkt, derpå att lagen i vissa fall bestämt edgång. Det är lagens bestämmelser i vissa fall om ed i rättegång, som åstadkomma dessa svårigheter. Med andra eder deremot är det mycket lätt att komma till ett bestämdt edsformulär. Men då en part genom en värjemålsed skall afgöra en sak till egen fördel eller icke, eller ett vittne skall aflägga ed på hvad det vet händt och sant vara, som kan hafva inflytande på dess ställning till en eller annan person, så är det just den bevisningskraft, som tillägges edgången, som gör alla svårigheterna i hela denna sak. Det är derföre också som de personer, hvilka rigta sina anmärkningar mot eds afläggande, böra rigta sina vapen mot de ifrågakomna bestämmelserna i rättegångsbalken och

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.
(Forts.)

*Ang. ändrade
bestämmelser
rörande orda-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.
(Forts.)*

allmänna lagen i öfrigt. Så länge detta bevisningsmedel finnes kvar och så länge detta bevisningsmedel har denna öfverväldigande och afgörande kraft, så länge komma de nyss antydda svårigheterna att bestå. Hvad deremot angår sådana eder, som afläggas vid tillträde af embeten, eller sådana, som äro löfteseder, så är det ganska lätt, på sätt jag redan erinrat, att komma till rätta med dem.

En ärad talare sade, att man anmärkt att, om det gälde endast hederligt folk, edsfrågan icke vore svår, men att, då man måste taga hänsyn till personer, som icke äro moraliskt goda menniskor, nödvändigheten fordrade att hos dem inskräpa vigten och betydelsen af edsförpligtelsen. Det är icke lätt att tillbakavisa det argument. Man säger, att orden flyga — verba volant — och här gäller det att förmå en person att noga gifva akt på hvad han säger och tala sanning. Hela vårt lifs uppfostran består ju i att lära tala sanning. En hvar skall säga hvad han vet sant vara samt fulla sanningen och icke förtiga något under hvad förevändning som helst inom sig. Till följd af den menskliga naturens svagheter, som vi alla dela, måste det vara nödvändigt att under vissa förhållanden särskildt inskräpa människans ovilkorliga pligt att i visst fall utan undanflykter omtala sanningen genom en högtidlig försäkran derom: så sant mig Gud hjälpe till lif och själ. Det är detta som gör att eden har stor betydelse, och att det nuvarande edsformuläret äfven har sin stora betydelse. Går man igenom de bestämmelser, som i afseende å edgång gälla i Tyskland, England, Norge, Danmark, Österrike och äfven Frankrike, så finner man att i dessa länder man icke underlåtit att vid slutet af edgången söka inskräpa hos personer den stora vigten och betydelsen deraf. De flesta af dessa länders lagstiftningar begagna orden: må Gud mig hjälpa, men äfven på annat sätt har man sökt betona högtidligheten af eden.

Under dessa förhållanden gör jag icke någon anmärkning mot regeringen, derföre att den icke lyckats framkomma med ett edsformulär af beskaffenhet att kunna tillfredsställa alla; och icke heller vill jag anmärka något mot dem, som påyrka den ändring i edsformuläret, att ordet: svärja derur måtte borttagas. En sådan önskan kan hafva många skäl för sig. Men, som sagdt, det är förenadt med många och stora svårigheter att under det nuvarande rättgångssättet åstadkomma ett fullt tillfyllestgörande edsformulär. Från både domares och åklagares sida har jag hört alldeles bestämdt uttalas den farhågan, att borttagandet af slutorden i eden, utan att de ersättas af någonting motsvarande, under många förhållanden skulle hafva en ganska olycklig verkan i fråga om utredandet af en saks verkliga beskaffenhet. Jag har sjelf under min verksamhet som domare iakttagit, hurusom vid edens förestafvande det varit först vid slutorden deraf som de personer, hvilka gått eden, tyckas hafva insett dess verkliga betydelse.

Det nu föreliggande ändringsförslaget tillfredsställer mig sålunda icke. Önskar Kammarern emellertid en återremiss af frågan, skall

jag icke motsätta mig en sådan, då ju Lag-Utskottet, med ledning af den diskussion, som egt rum i ämnet, möjligen kan komma fram med ett nytt, bättre förslag.

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

(Forts.)

Herr Berglöf: För att kunna rätt beakta denna fråga och dess ståndpunkt bör man utgå från sjelfva urkunden till densamma, nemligen Riksdagens den 2 Juni 1883 till Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse, med begäran om ändrade föreskrifter rörande edgång. I denna skrifvelse anholder Riksdagen hos Kongl. Maj:t þej mindre att, då, enligt Riksdagens åsigt, den förändring i gällande edsformulär bör vidtagas att, när edsförpligtelse skall afgifvas, bekräftelseorden »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» utbytas mot andra och mera lämpliga, olika för löfteseder och för bekräftelseeder, Eders Kongl. Maj:t behagade dels till Riksdagen aflåta proposition i sådan syftning beträffande edsformulär, hvilka böra beslutas i den ordning § 87 Regeringsformen bestämmer, dels ock i fråga om öfriga genom särskilda författningar stadgade eder, som anses böra bibehållas, förordna om ofvan antydda förändring uti edsformuläret, än äfven att en förnyad allmän revision af nu gällande föreskrifter i afseende på eder, åsyftande inskränkning i deras användande, måtte ega rum.» Hvad Riksdagen i denna skrifvelse begärde var sålunda egentligen att slutorden i edsformuläret: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» måtte utbytas mot andra lämpliga ord. Af den Kongl. propositionen finner man, att Kongl. Maj:t gjort flera försök att åstadkomma ett förbättradt edsformulär, icke endast genom borttagandet af nyss anförda slutord, utan äfven genom förändring af de eden inledande orden. Detta Kongl. Maj:ts förslag har nu undergått vederbörlig behandling så väl af Lagberedningen som af Högsta Domstolen; och man finner af de särskilda yttrandena i ämnet, huru svårt vederbörande haft att kunna komma till ett resultat i afseende på edens ordalydelse, som vore tillfredsställande för dem alla. I det fallet synas likaledes här i Kammaren många olika åsichter vara rådande. Några förklara att man icke alls bör få svära, eller, med andra ord, att några eder icke få finnas: de äro i Guds lag förbjudna; andra åter vilja hafva större eller mindre förändringar i den nu föreslagna lydelsen af edsformuläret, och slutligen påyrka några edens bibehållande vid dess gamla lydelse.

Att helt och hållet borttaga eden, det kan jag omöjligt vara med om. I den delen ber jag endast få hänvisa till hvad Herrar Wieselgren och Thomassou med flere i den rigningen anført. Ett sådant steg skulle möjligen kunna tagas, derest man icke från verkligheten här i lifvet hade en sorglig erfarenhet för sig. Vore jag säker på att inför domstolen alltid få höra människorna tala sanning, så skulle jag vara med om att taga bort eden. Men så är, dess värre, långt ifrån förhållandet, och vid många tillfällen har jag hört folk komma med olika uppgifter före och efter edens afläggande. Vid sådant förhållande måste det för den, som har sig förelagdt att

*Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.
(Forts.)*

utöfva domarekallet, vara i högsta grad motbjudande att tänka sig upphäfvandet af all edgång.

Jag behöfver icke upprepa hvad som här blifvit anfördt med hänsyn till rättsförhållandena och rättssäkerheten, ty derom upplyser oss tillräckligt vår lag äfvensom de utlåtanden, Lagberedningen och Högsta Domstolen i ämnet afgifvit.

Af dem, som önska förändringar i förslaget, hafva några begärt återremiss, för att Lag-Utskottet skulle afgifva ett förslag i öfverensstämmelse med antydda grunder — andra åter hafva gjort formulerade ändringsförslag. Först skola vi då se till, i hvad mån något kan vara att vinna genom en återremiss till Utskottet. Tro herrarne verkligen att genom en förnyad behandling i Lag-Utskottet ett förslag mera tillfredsställande och med större utsigt att vinna Riksdagens bifall än det, som nu föreligger, kan vara att motse från Utskottet? Tro herrarne att Lag-Utskottet på några timmar, några dagar skall kunna uträtta hvad Kongl. Maj:t, Lagberedningen och Högsta Domstolen under, jag kan säga, åratals icke mäktat åstadkomma, nemligen ett förslag, som för alla pröfvande vinner odeladt bifall? Ätminstone anser jag, med den erfarenhet jag har om riksdagsarbetet, det vara omöjligt, och tror därför icke heller att en återremiss tjenar till något. Återstår då att på rak arm antaga något af de öfriga framställda ändringsförslagen. De äro många: reservanten har sitt förslag, en ledamot från Stockholm har sitt, och samma är förhållandet med en ledamot från Göteborg. Att i en fråga af så allmän betydelse som förevarande individuellt tycke och smak vilja göra sig gällande är naturligt. Hvar och en önskar sätta in än ett ord, än ett annat, allt efter olik uppfattning af saken i och för sig och af språkbruket. Huru svårt det skulle blifva att ur dessa olika meningar få fram ett förslag, om hvilket ens flertalet kunde ena sig, torde jag knappt behöfva påpeka. Jag tror därför att det icke är skäl att kasta sig in på några mer eller mindre antagliga ändringsförslag. Hvad särskildt angår reservantens, så vill jag erinra derom, att chefen för Justitiedepartementet bestämdt förklarar, det han icke kan ingå på deri ifrågakända förändringar, hvilket ju är detsamma som att ett lagförslag i den riktningen icke blir af regeringen accepterat.

Återstår således endast antingen att antaga Kongl. Maj:ts förslag, sådant det blifvit af Lag-Utskottet tillstyrkt, eller också låta saken förblifva vid det gamla. För min del anser jag att man bör antaga regeringens förslag, hvilket måste betraktas såsom ett betydligt steg framåt till det bättre. Sedermera har man att se tiden an; och ur den erfarenhet, som vinnes under det nyas tillämpning, kunna ju möjligen framgå ytterligare ändringsförslag i ämnet, mera tilltalande och mera tillfredsställande olika meningar än det nu föreliggande. Om man nu icke antager det föreliggande förslaget, så blir följden icke den, att vi få något af här framställda ändringsförslag, utan man får behålla det gamla edsformuläret. Häremot har jag visserligen för

min enskilda del ingenting att erinra. Men då Riksdagen sjelf begärt en viss ändring i formuläret, och regeringen nu gått Riksdagens önskan till mötes, samt då man hör att det föreliggande förslaget icke för med sig så stora samvetsbetänkligheter som nu gällande formulär, synes det mig som om Riksdagen icke borde afslå det af regeringen framställda förslaget. En ledamot af Kammaren tillhviskade mig just nu att Första Kammaren redan förkastat förslaget. Frågan måste sålunda för denna gång anses hafva förfallit, ty någon sammanjemkning inom Utskottet, i den händelse Andra Kammaren godkänner Utskottets förslag, lär väl icke stå att vinna. Frågan torde sålunda för denna gång anses vara fallen, men detta oaktadt ville jag, för frågans framtid, yrka bifall till Kongl. Maj:ts af Utskottet tillstyrkta förslag.

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

(Forts.)

Herr Wieselgren: Då frågan redan fallit genom Första Kammarens afslag, är det icke värdt att vidare uttänja diskussionen. Jag hade tänkt replikera några talare, men skall nu icke onödigt upptaga tiden dermed. Blott det vill jag säga, att, när mitt förslag alldeles icke hade sin grund i mitt enskilda »tycke eller smak», utan stödde sig på fullt objektiva grunder, vågar jag uttala den förhoppning, att, då denna fråga en annan gång kommer på tal, de anmärkningar, jag här tagit mig friheten framställa, skola vinna behörigt beaktande.

Herr Thermoenius: Jag är tacksam för de upplysningar, som lemnades från upsalabänken, men kan dock icke förstå, huru dessa kunna stå tillsammans med justitieombudsmannens förslag till ändring i edsformuläret till förmån för dem, som äro af den mosaiska trosbekännelsen. Jag vidhåller derföre hvad jag förut sagt, att, då man på det sättet tager hänsyn till *främmande* trosbekännare, bör man väl ock taga någon hänsyn till dem, som visserligen äro hvarken qvåkare eller judar, men dock vanliga, samvetsömma, troende kristna.

Herr Börjesson: Jag har ej begärt ordet för att förlänga diskussionen, hvilken i denna fråga varit lång nog. Jag hade ämnat instämna i Herr Thomassons anförande, men det var så många ändå, som gjorde det, att jag icke då ville ytterligare besvära Herr Talmannen. Jag har derföre nu begärt ordet för att gifva tillkänna, att jag kommer att rösta för Utskottets förslag. Att gå så långt, som reservanten föreslagit, nemligen att borttaga till exempel vittneseden och att vittnena endast skulle afgifva ett löfte om att tala sanning, tror jag, lika med Herr Smedberg, skulle väcka ganska mycken oro i landet, synnerligast bland landsbygdens befolkning. Jag yrkar, som sagdt, bifall till Utskottets förslag.

Herr Sjöberg från Stockholm: Då diskussionen nu så länge pågått i denna fråga, skall jag icke tillåta mig att fördröja den-

*Ang. ändrade
bestämmelser
rörande ord-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.*

(Forts.)

sammas afslutande med något längre yttrande, utan vill endast i korthet antyda, att jag vid den votering, som antagligen snart förestår, kommer att rösta för bifall till Kongl. Maj:ts af Lag-Utskottet understödda förslag. Jag har dock icke begärt ordet endast för att lemna denna alldeles oväsentliga upplysning, utan jag har gjort det för att erinra Kammaren om, att det förslag, som nu till afgörande föreligger, tillkommit på Riksdagens egen derom hos Kongl. Maj:t framställda begäran.

Jag framställer den anmärkningen nu så mycket hellre, som jag vid mera än ett tillfälle förut tagit mig friheten framhålla, att man bör gå försigtigt till väga i fråga om aflåtande af skrivelser till Kongl. Maj:t och icke betrakta det såsom en lätt eller likgiltigt utväg att komma ifrån en sak genom att medelst en skrivelse skjuta den ifrån sig och kasta den på regeringen.

Jag upprepar således först och sist, att det är Riksdagens egen skuld att denna Kongl. proposition, som utgör grunden för Lag-Utskottets föreliggande betänkande, någonsin framkommit.

Herr Carl Ifvarsson: Jag instämmer till alla delar i hvad Herr Sjöberg nyss yttrade och har i likhet med honom många gånger sökt afstyrka, då det varit fråga om att i alla möjliga fall obetänksamt aflåta skrivelser till regeringen. Jag har märkt, att då man från regeringens sida fått svar på sina framställningar, så har man nästan aldrig varit belåten med den lemnade utredningen, utan alltid velat hafva det på annat sätt.

Då Riksdagen i denna fråga nu sjelf skrifvit och begärt en ändring i edsformulären och jag anser denna skrivelse icke aflåtits utan skäl, samt Kongl. Maj:t gått Riksdagens önsknings till mötes, kan jag icke finna att det vore lämpligt, om Riksdagen afsloge den Kongl. propositionen. Det är nemligen alldeles omöjligt, huru ett förslag än må vara affattadt, att alla skola känna sig nöjda dermed; men har man genom en underdånig skrivelse framkallat ett förslag, som går i önskvärd riktning, så får man också taga konsekvenserna af ett sådant tillvägagående.

Jag hade åtminstone föreställt mig, att de herrar, som här i dag skarpast uppträdt emot förslaget, främst af alla bort vara tacksame och nöjde med de förändringar som nu föreslagits; men då så icke tyckes vara förhållandet, få vi väl tills vidare hafva det gamla edsformuläret kvar, och deruti ser åtminstone jag för min del icke någon särdeles fara. Egendomligt är likväl, att just de, som säga sig vilja framåt i detta fall, sätta sig emot förslaget, emedan de ej få förändringen precis så som de velat hafva den. För min del kan jag icke gilla ett sådant sätt att gå tillväga, och jag föreställer mig att knappast någon regering kan vara villig att gå Riksdagens önsknings till mötes, så vida Riksdagen icke dels går försigtigt till väga vid affärdande af sina skrivelser till Kongl. Maj:t, utan besvarar dermed både i tid och otid, och dels också

är villig och beredd att taga konsekvenserna af sitt handlingssätt. Jag är för min del villig att taga dessa konsekvenser och bifalla Utskottets förslag, oaktadt jag vet, att det ej tjenar något till, då Första Kammaren, efter hvad jag hört, redan afslagit detsamma.

*Ang. ändrade
bestämmelser
rörande orda-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.*

(Forts.)

Öfverläggningen förklarades slutad. Enligt de yrkanden, som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på bifall till den af Herr Folke Andersson afgifna, vid utlåtandet fogade reservation, dels på hvart och ett af de särskilda förslag, som af Herrar Nyström, Wieselgren och Thermanius blifvit under öfverläggningen framställda, dels på ärendets återremitterande till Utskottet, dels slutligen på yrkandet om afslag å Utskottets hemställan; och fann Herr Talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd. I anledning häraf och för bestämmande af kontrapositionen upptog Herr Talmannen å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det å afslag nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jemväl angående kontrapositionen äskades votering, i följd hvaraf, och sedan till kontraposition i denna votering antagits yrkandet på bifall till reservationen, en så lydande omröstningsproposition först uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver 1:sta punkten af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 8 antager yrkandet på afslag å Lag-Utskottets förevarande hemställan,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit deras mening, som yrkat bifall till den af Herr Folke Andersson afgifna, vid Utlåtandet fogade reservation.

Den omröstning, som anställdes enligt denna proposition, utföll med 138 Ja mot 57 Nej, hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i 1:sta punkten af Utlåtandet N:o 8,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

*Ang. ändrade
bestämmelser
rörande orda-
lagen vid ed-
gångs full-
görande.
(Forts.)*

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets förevarande hemställan.

I den senare voteringen röstade 136 ledamöter Ja och 61 ledamöter Nej; varande alltså Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

Punkten 2.

I en inom Andra Kammaren afgifven motion N:o 122 hade Herr J. E. Nyström föreslagit, att Riksdagen ville för sin del besluta om en författning af det innehåll och i det syfte att de, som på grund af sin öfvertygelse eller sin religiösa tro funne sig förhindrade att gå ed, erhöile dispens derifrån och tillätes att afgifva en laglig försäkran, som hade edens innebörd, men icke edens form.

Utskottet hemställde emellertid under förevarande punkt, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning häraf anförde

Herr Nyström: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid, utan blott säga ett par ord för att ledsaga min motion dit den går. Det är blott ur synpunkten deraf, att samhället icke bör kränka någon medborgares samvete, som jag framställt min motion, men icke derföre att jag vill arbeta på edernas borttagande eller deras föringande och nedsättande, och ej heller för det att jag för min enskilda del frånsäger eden all betydelse. Jag har framställt förslaget af hänsyn dels till sådane kristne, som på förut anförda grunder hysa betänkligheter mot all edgång, dels till fritänkare och andra personer af denna rigtning, hvilka, såsom icke troende på något gudomligt eller evigt, icke kunna använda eden i den betydelse vi tillskrifva densanma, men hvilka ändå förtjena vårt erkännande såsom människor och medborgare. Jag tror nemligen, att, om man försöker tillämpa mot desse någon slags förföljelse, såsom det här kan komma att se ut, skadar man mer än man gagnar, skadar man den kristna tro, i hvars namn man vill tvinga personer begagna heliga ord, som för dem icke ega någon betydelse. Jag hänvisar i detta afseende till de exempel, jag anført i bilagan till min motion.

Utskottet säger, att man bör taga hänsyn till den garanti staten eger rätt att fordra, men jag frågar: hvilken garanti förefinnes, då personer förklara, att den ed, de fordras att aflägga, för dem icke har ringaste betydelse och att de heliga ord, som i eden förekomma, äro för dem af noll och intet värde? Jag påminner om exemplet med målaren Håkansson, hvilken för vägrad edgång i ett mål, som rörde tio kronor, fick böta 175 kronor och slutligen efter upprepad vägran aflade eden under försäkran, att den för honom ingenting betydde.

Men man frågar: hvarföre utgå de icke ur kyrkan, dessa personer, som finna sig af sitt samvete förhindrade att gå eden? Hvarföre öfvergå de icke till ett annat kristet samfund, så att de enligt dissenterlagen må få dispens från eden? Jag svarar då med att erinra derom, att det finnes kristna samfund som rent af anbefalla edgång såsom en pligt. Den skotska frikyrkans bekännelse förklarar bestämdt, att det är synd att vägra ed, då den af öfverheten fordras. (It is a sin to refuse an oath touching any thing that is good and just, being imposed by lawful authority.) Standards of the Free Church of Scotland, Edinb. 1851, pag. 78.) Om jag nu skulle öfvergå till ett sådant samfund, hur skulle jag då, under åberopande af att jag tillhörde detta samfund, kunna anföra något till försvar för min vägran att gå eden? Och den, som i allt öfrigt är god lutheran utom i edsfrågan, till hvad samfund vill man hänvisa honom? Kanske det icke heller finnes i landet något samfund, som hyser den uppfattningen, att edgång är otillåten. I dessa fall står ju icke den anvisade porten öppen för medlemmar af svenska kyrkan. Att dissenterlagen i detta hänseende medger samvetsfrihet för vissa samfund, gör alltså icke tillfyllest, då den icke för enskilda medlemmar af hvad samfund som helst lemnar samma frihet. Hvad samvetsfrihetens vänner yrka är samvetsfrihet icke blott för samfundet utan för individerna. Slutligen ber jag att få visa ett exempel på lydelsen af en laglig försäkran, som har edens innebörd utan att hafva dess form, i det jag tager mig friheten anföra slutorden i den lag, som år 1833 i Stora Britannien stiftades för qvåkare, mähriske bröder och dem, som i edsfrågan tänka lika med dem. Genom denna lag är för sådana personer beredd en möjlighet att aflägga en försäkran i stället för ed. Den lyder helt kort sålunda: »*Jag, N. N., varande en af de s. k. qvåkarne* (eller *hysande samma öfvertygelse som de s. k. qvåkarne* eller *den s. k. brödräfsamlingen*, allt efter omständigheterna) *afgifver härmed min högtidliga, uppriktiga och sannfärdiga förklaring och försäkran*»; eller som orden lyda på engelska: »*I, A. B., being one of the people called Quakers* (or *one of the persuasion of the people called Quakers, or of the Unithed Brethren called Moraviens, as the case may be,*) *do solemnly, sincerely and truly declare and affirm.*» (Doctrine etc. of Friends, London 1864, pag. 145.) Se der en laglig, högtidlig försäkran, hvilken man tillerkänner samma betydelse som en ed; och i den lag, som förskrifver denna form, är stadgadt, att om en person, som afgifvit denna försäkran, befinnes hafva försäkrat eller förklarat något, som icke är sant, ådrager han sig samma böter och samma straff, som gälla för mened.

Jag vill för öfrigt ingenting yrka, utan låter härvid bero.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Ang. ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

(Forts.)

§ 5.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets Utlåtande N:o 9, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, med förslag dels till lag angående säkerhet för utbekommande af utflyttningsbidrag och andra ersättningar i anledning af laga skifte, dels ock till förordning angående tillägg till 136 § i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866.

§ 6.

Ang. förmånsrätt för kommunalutskylder.

Härefter företogs till behandling Lag-Utskottets Utlåtande N:o 10, i anledning af väckt motion om stadgande af förmånsrätt för kommunalutskylder.

Herr *A. Svenson* i Edum hade i sin berörda, inom Andra Kam-maren afgifna motion N:o 40 föreslagit att ett tillägg måtte göras i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, så att förmånsrätt näst efter kronoutskylder bereddades de kommunalutskylder, som skola utgöras af fastighet, men hemställde Utskottet, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd från Riksdagens sida.

Sedan denna Utskottets hemställan blifvit uppläst, erhöll

Herr *Arwidsson* ordet och yttrade: Ehuru jag har mig be-kant, att Medkammaren redan bifallit det föredragna betänkandet och jag sjelf för närvarande icke kunnat komma till annat slut i saken än det, hvori Utskottet stannat, och det således till äfventyrs kan anses såsom om jag onödigtvis upptager Kammarens tid, nödgas jag dock för några ögonblick begära Kammarens uppmärksamhet, enär, för den händelse att jag skulle låta hvad betänkandet innehåller utan anmärkning passera, det kunde anses som skulle jag dermed hafva stillatigande godkänt jemväl de motiv, hvarpå Utskottet grundat sitt afstyrkande yttrande, hvadan, då detta icke så är förhållandet, jag finner mig böra i korthet angifva de skäl, hvarför jag icke kan med Utskottet instämma, ehuru jag, sådant oaktadt, icke har något yrkande att göra.

Hvarföre jag anser att man icke kan komma till annat slut än det, hvartill Utskottet kommit, beror på den formulering, motionären åt sitt förslag gifvit. Han föreslår nemligen deri, »att ett tillägg göres i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, så att förmånsrätt näst efter kronoutskylder beredes de kommunalutskylder, som skola utgöras för fastighet». Mot detta yrkande har jag att framställa först och främst den anmärkningen, att kommunallagen ingalunda lärer vara den plats, der ett stadgande om förmånsrätt rätteligen bör införas, om sådan förmånsrätt i öfrigt

prövas vara af behof påkallad. Den har en helt annan plats, nemligen i Handelsbalken.

Vidare anser jag att motionärens förslag är till omfattningen alldeles för inskränkt, dels emedan han föreslagit denna förmånsrätt att utgå blott för de kommunalutskylder, som skola utgöras för fastighet, och dels derföre att den skulle ega rum endast för kommunalutskylder på landet. Anser man nemligen att förmånsrätt för kommunalutskylder bör ega rum, måste man väl medgifva, att den bör stadgas äfven för andra kommunalutskylder än sådana, som skola utgöras för fastighet, och tillgodokomma alla samhällen inom riket, de må nu kallas landsting eller kommuner, hvilka ega rätt att uppbära sådana afgifter.

Det är af dessa skäl jag icke kunnat instämma i motionärens förslag, och jag kan icke heller yrka återremiss å Utskottets deröfver afgifna utlåtande, emedan jag på nyss anförda grunder anser, att förslaget är för snävt, och sålunda befarar, att Utskottet icke eger befogenhet att utsträcka den ifrågasatta förmånsrätten utöfver hvad motionären sjelf föreslagit.

I afseende på sjelfva saken, eller huruvida förmånsrätt för utskylder af ifrågavarande beskaffenhet bör ega rum, så får jag bekänna, att jag icke kan dela de åsigter, Utskottet här uttalat. Såsom herrarne torde hafva sig bekant, hafva redan tidigt efter det nya representationsskickets införande vid tre eller möjligen fyra olika tillfällen förslag i denna rigtning blifvit vid Riksdagen väckta, men då icke kunnat tillvinna sig Riksdagens bifall. Något längre fram blef förhållandet dock annorlunda. Såsom Kammaren af det föreliggande betänkandet behagade finna, beslöt Riksdagen redan år 1878 en lag i detta syfte. Dess ordalydelse är äfven uppgifven här i betänkandet. I följd af gjorda anmärkningar hos Högsta Domstolen, hvars yttrande infordrades, fann Kongl. Maj:t sig dock icke kunna sanktionera Riksdagens beslut. Icke längre tid derefter än år 1881 väcktes å nyo ett förslag i samma rigtning och detta förslag var fullständigare än det föregående. Dess ordalydelse återfinnes också i betänkandet. Förslaget godkändes äfven då af Riksdagen, men framkallade i Högsta Domstolen åtskilliga anmärkningar, hvilka jemväl finnas återgifna i betänkandet. Icke heller detta förslag vann konungens sanktion. Redan året derefter eller 1882 väcktes förslaget å nyo, men lyckades då endast tillvinna sig denna Kammares bifall, hvaremot Medkammaren afslog detsamma, och frågan kom således den gången icke under Kongl. Maj:ts pröfning.

Det torde nu vara skäl att se till, huruvida de motiv för afslag, som blifvit anförda, verkliga äro af den vikt och betydelse, att de bort kunna föranleda till det slut, hvartill Kongl. Maj:t i denna sak kommit. Jag finner mig så mycket hellre böra ingå i granskning af dessa motiv, som Utskottet hufvudsakligen stödt sig på åtminstone ett af dem. Betänkandet här i fråga innehåller ock upplysning om dessa Högsta Domstolens motiv och det första af dem

Ang. förmånsrätt för kommunalutskylder.

(Forts.)

Ang. för-
mänsrätt för
kommunalut-
skylder.
(Forts.)

lyder sålunda: »att införandet af nya tysta förmånsrätter icke kunde anses öfverensstämma med de regler, som borde gälla för en god kreditlagstiftning». Vore nu frågan den, att i vårt land införa tysta förmånsrätter, der sådana förut icke funnits, så skulle jag utan tvivel hysa någon tvekan att rösta för förslaget; men så är icke förhållandet, enär största delen af de förmånsrätter, hvarom 17:de kapitlet Handelsbalken handlar, äro, såsom herrarne nogsamnt torde hafva sig bekant, så kallade tysta förmånsrätter. Frågan blir således: kan det vara skadligt för kreditlagstiftningen att öka antalet af dessa förmånsrätter med ytterligare en? För min del kan jag icke annat än besvara den frågan med nej. Det kan enligt min tanke icke inverka på en persons kredit, om man vet att, i händelse han skulle komma på obestånd, de utskylder, som det åligger honom att till kommunen utgöra, ega laglig företrädesrätt till betalning framför hans oprioriterade fordringsewares anspråk. För den enskilde, som inlåter sig i förbindelse med en annan enskild, gäller väl hufvudsakligast tilliten till dennes redbarhet, förmåga och vilja att uppfylla sina förbindelser.

Men icke tror jag, att om en en person ämnar ingå en affär med en annan, han tänker på, att denne kan komma att göra cession när som helst, och Gud vet om jag då kan utfä min fordran för förmånsrättens skull. Men, säger man, denna förmånsrätt kan inverka menligt på fastighetskrediten, om nemligen en sådan förmånsrätt skulle kunna utgå med företräde ur den fasta egendomen framför inteckningar för fordran eller undantag och dylikt. Så formuleradt som Riksdagens beslut af år 1881 föreligger, förefinnes icke någon grund för en sådan farhåga. Det är först enligt Handelsbalkens 17 kap. 12 § som ifrågavarande förmånsrätt skulle utgå, då förmånsrätten för inteckningar och intecknade kontrakt utgår efter § 9. Jag kan således icke finna, att den föreslagna förmånsrätten skulle det ringaste inverka på fastighetskrediten eller eljest på krediten i allmänhet. Fråga blifver då, om det kan vara någon billighet eller rättvisa att fasthålla en sådan förmånsrätt. Dervid ber jag att få erinra, hurusom man redan af fordran och äfven fortfarande tillerkänt staten en dylik förmånsrätt. Staten uppbär dock en jembeförelsevis ringa del af sina intrader genom sådana utskylder, hvarom här är fråga; de hufvudsakligaste inflyta från andra håll. Skulle staten förlora några sådana, kan den lätt annorstädes från göra sig betäckt för sin förlust. Så är deremot icke förhållandet med kommunerna, för hvilka största delen af deras inkomster utgår genom afgifter, som grunda sig på bevilling. Få icke kommunerna in dessa för deras nödvändiga utgifter beräknade inkomster, blifver följden för kommunerna, att de antingen genom upplåning få söka fylla bristen eller ock ytterligare betunga sina egna medlemmar med utgörande af lika mycket af utlagor, som bort gäldas af dem, hvilka icke kunnat betala.

Vidare kommer ett af Högsta Domstolen anfördt formskäl mot

lagförslagets antagande. Detta är af så obetydlig vigt, att, om lagen i öfrigt kunnat godkännas, hela tvetydigheten kunnat häfvas genom en enkel redaktionsförändring, bestående i ett olika tempus för ett i förslaget begagnadt verb. Slutligen erinrar Högsta Domstolen, att det ej heller borde »lemnas utan uppmärksamhet att jemlikt 127:de § Utskökningslagen den nu föreslagna förmånsrätten, så vidt den afsåge fast egendom, ej kunde göras gällande, då egendomen utmättningsvis försålles, hvilket förringade betydelsen af den för kommunerna åsyftade förmånen». Äfven om det må vara sant, att i ett eller annat fall den, som verkställer liqvid efter utmätning, icke kommer att ega kännedom om dessa utskylder, för hvilka gäldenären häftar, och de således icke kunna upptagas i utdelningsförslaget, samt kommunen i detta fall icke komma till sin rätt, böra väl icke dessa undantag leda till ett undertryckande eller underkännande af en sak, som i öfrigt kan vara rättvis och klok.

Utskottet har i sitt yttrande instämt i det af mig först omnämnda skäl, att det icke är önskligt att införa en ny tyst förmånsrätt, hvarom jag förut yttrat mig, men Utskottet tillägger dessutom ett ytterligare skäl, eller att »ingen utsigt synes förefinnas, att Kongl. Maj:t nu, mera än tillföre, skulle finna sig böra godkänna ett från Riksdagens sida förnyadt beslut i sådant afseende.» Huruvida denna Utskottets förmodan eger någon grund, tilltror jag mig icke att afgöra. Jag anser mig likväl för min del kunna hysa den förhoppning, att, om Riksdagen vid flera upprepade tillfällen komme att förnya sin anhållan i detta syfte, Kongl. Maj:t dock slutligen skulle finna, att Riksdagens åstundan vore grundad på sådana förhållanden och behofvet af förändringen i fråga så allmänt erkändt, att Kongl. Maj:t sannolikt skulle låta sina betänkligheter fara och lemua sitt bifall till ett sådant af Riksdagen väckt förslag.

Med det nu sagda har jag blott velat uttala den åsigten, att ett lagförslag af samma beskaffenhet som det, hvilket antogs af 1881 års Riksdag, är både klokt, berättigadt och i alla afseenden gagneligt. Men då ett förslag i den utsträckning, jag anser bäst, icke blifvit väckt och icke heller numera kan vid denna Riksdag väckas, återstår för mig intet annat att göra än att sluta med hvad jag började, eller att icke framställa något yrkande.

Häruti instämde Herrar *Trybom, Erickson* i Bjersby, *Börjeson, Persson* i Mörarp, *Svarthling, Dahn, Unger, Bokström, Svensson* i Lösen, *Granlund, Jonsson* i Vansäter, *Persson* i Stallerhult, *Gudmundson, Hansson* och *Elkeborgh*.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Efter föredragning vidare af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 11,

Ang. förmånsrätt för kommunalutskylder.
(Forts.)

Ang. för-
mänsrätt för
kommunalut-
skylder.

i anledning af väckt motion om omarbetning af gällande förordning om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, blef Utskottets deri gjorda hemställan af Kammaren bifallen.

(Forts.)

§ 8.

Till handläggning förekom härefter Lag-Utskottets Utlåtande N:o 12, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 17 kap. 7 § Rättegångsbalken.

Motionären, ledamoten af Andra Kammaren Herr *And. Nilsson* hade föreslagit, »att Riksdagen täcktes besluta, att sista meningen af Rättegångsbalkens 17 kap. 7 § måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Ej må någon vittna i den sak, der han är eller varit fullmäktig.»

Efter uppläsande häraf anförde

Herr *And. Nilsson*: Då man väckt en motion för att få en, såsom man tycker, origtig lagstiftning ändrad, är det icke utan, att man blir något missnöjd, då man finner Utskottet icke hafva fäst afseende vid densamma. Ehuru tiden är långt framskriden, ber jag derföre att få uttala några invändningar emot Utskottets förevarande hemställan. Såsom kammaren finner, går min motion ut derpå, att ingen må vittna i den sak, der han är eller varit fullmäktig. Utskottet har icke velat biträda den af mig föreslagna förändringen, och bland de skäl, Utskottet emot densamma anfört, är taget från ett yttrande af en rättslörd, från hvilken Utskottet ansett sig kunna hemta stöd för sin mening. Men i min tanke utgör den rättslördes uttalande intet stöd för utskottets hemställan. Han säger nemligen, att i denna fråga kunna många meningar göra sig gällande och att det lagrum, som handlar derom, är mindre väl redigeradt. I min motion har jag hufvudsakligen fäst afseende vid kärandens ställning i rättegången, hvaremot Utskottet i främsta rummet tagit i betraktande svarandens rätt. Utskottet påstår, att min motion, om den antoges, ovilkorligen skulle leda till högst betänkliga följder, och att, om svaranden i en rättegång hade att hysa fruktan för en viss persons vittnesmål, kunde han taga denne samme person till biträde i rättegången, samt sålunda beröfva käranden möjlighet till bevisning. Jag tror för min del, ett en sådan Kajsa Varg-metod ej är i detta fall rätt väl tillämplig. Man *tager* icke ett ombud, utan detta beror på, huru vida ombudet vill åtaga sig saken.

Ett annat stadgande i Rättegångsbalken, nemligen 17 kapitlets 15 §, föreskrifver, att de, som för andra skola tala och svara inför rätta, skola vara oberyktade, ärlige och *förståndige* män. Allmog-
gen får derför icke vara sakförare, emedan den icke är nog förstån-

dig. Men huru *förståndiga* dessa saksförare än må vara, kunna de väl icke vara allestädes närvarande och alltid vittna om hvad som skall hafva skett. Men antagom, att ett vittne skulle kunna hafva emot en svarandepart att omvittna förhållanden, som skulle vara för denne synnerligen menliga, så, och då det väl icke förr än vid målets upprop vid domstolen för kunna anses konstateradt, att en person är rättegångsombud för en annan, finnes väl icke något hinder för käranden att en 8, 14 dagar förut instämma rättegångsombudet till vittne, och vid sådant förhållande är naturligtvis denne förhindrad att blifva rättegångsombud för svaranden.

Jag för min del anser således de af Utskottet till stöd för dess hemställan anförda skäl icke vara så alldeles exakta och yrkar därför afslag å denna hemställan och bifall till min motion.

Herr Thomasson: Jag skall endast med några få ord motivera mitt yrkande om bifall till Utskottets föreliggande hemställan. Såsom bekant, är vårt rättegångsväsen för närvarande under ombildning och i den del motionen afser, går Nya Lagberedningens förslag i den riktning att minska antalet af de i vår nu gällande lag stadgade jäf. Vid sådant förhållande lär det väl icke vara skäl att nu införa något nytt sådant, framför allt icke ett jäf, som är egadt att kasta skugga på en hel samhällsklass genom att förklara medlemmarne af denna klass ovärdige att bära vittne. Jag vill ingalunda förneka, att advokater åtminstone under förflutna tider i viss mån gjort sig förtjenta af det misstroende, för hvilket de äro föremål, men det kan heller icke bestridas, att under senare tider detta yrke haft representanter, som utmärkt sig lika mycket för redbarhet som för duglighet, och att förbjuda dem alla öfver en bank att i visst fall få vittna, derom kan jag icke vara med. Jag skall i öfrigt icke vidare upptaga till bemötande den värde motionärens skämtsamma anförande, ty hela tankegången i hans motion förefaller mig något oklar. Jag vill endast påpeka, att, då han der säger, att det vore farligt, att dylika advokater, när de icke funne tillräckligt tjenstvilliga vittnen, finge sjelfve framträda och vittna, i egen eller sin hufvudmans sak, tyckes han hafva förutsatt, att folk plägar taga vanhederliga personer till rättegångsombud för att i händelse af behof kunna använda dem som falska vittnen. Jag tror, såsom nämndt, att tillräckliga skäl för bifall till motionen icke blifvit förebragta, och yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr And. Nilsson: Då det ser ut som om Lag-Utskottet ansett, det inga synnerligen stora missförhållanden kunna uppkomma genom de nuvarande föreskrifterna i 17 kap. 7 § Rättegångsbalken, så skall jag, till förtydligande af min åsigt, be att få omtala en historia från min hemort.

En handlande i en stad i södra Sverige afled och det blef konkurs efter honom. Sysslomännen uppdrogo åt en vice häradshöfding,

Ang. för-
mänsrätt för
kommunalut-
skylder.
(Ferts.)

Ang. för-
månsrätt för
kommunalut-
skylder.
(Forts.)

som tillika var stadsfogde, att inkassera de ntestående fordringarne, hufvudsakligen för på kredit utlemnade varor. Bland andra som voro skyldiga var äfven en bonde, som, då han vägrade betala hela summan, blef stämd af nämnde stadsfogde. Nu var handelsmannen allmänt känd för att skrifva »ju för tu» och han hade därför debiterat bonden för en del varor, som denne aldrig erhållit, äfvensom bonden blifvit debiterad högre pris för varorna, än köpmännen anmars togo och öfverenskommet var. Sålunda stämde bonden för den förmenta skulden. Stadsfogden kallade sina skrifvare till vittnen, men icke kunde de veta, om bonden fått varorna eller icke. Den ene skrifvaren aflade ett sådant vittnesmål, men den andre skrifvaren hade då nyligen blifvit dömd och satt på fästning för ett förfalskningsbrott och kunde således ej få vittna, men då stämningen kommunicerades, hade bonden tegat still och icke för vittnen gjort protest och detta skulle anses som hade han erkänt krafvet. Stadsfogden öfverlemnade då denna affär åt en länsman och vittnade sjelf, att bonden erkänt krafvet. Bonden ville jäfva stadsfogden, men häradsrätten ogillade jäfvet, just med stöd af ifrågavarande lagparagraf. Kan detta anses riktigt? Bonden blef alltså dömd att betala omkring 300 kronor mera, än han var skyldig. Han anmälde visserligen missnöje med denna dom och ämnade besvara sig i högre instans, men då han fick reda på, att samme stadsfogde åter skulle få hand om saken, tänkte han att det var bättre stämma i bäcken än i ån och fullföljde icke målet.

Emellertid måste väl hvar och en anse origtigt, att stadsfogden, som ju var fullmäktig i målet, på detta sätt kunde få uppträda och vittna i saken, endast därför att han för tillfället öfverlemnade fullmakten åt länsmannen. Jag hyste det stora förtroende för Lag-Utskottets ledamöter, att de ville tänka på dylika orättvisor och föreslå något sätt att afhjelpa desamma, men Utskottet har icke ansett det löna mödan, och detta synes mig vara beklagligt. Ty nog torde en ändring böra göras i denna paragraf till förekommande af sådana orättvisor, som jag nu påpekat. Lagen bör väl innehålla sådana stadganden, som icke lemna rum för godtycket, hvarigenom den oskyldige får lida skada och förlust.

Jag fortsätter i mitt förra yrkande om afslag på Utskottets förslag och bifall till min motion.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan Herr Talmannen gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll Kamraren Utskottets hemställan.

§ 9.

Herr A. V. *Ljungman* aflemnade en motion, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till lagstiftning för telegraf- och telefonanläggningar inom riket.

Denna motion, som erhöi ordningsnumret 151, begärdes på bordet och bordlades.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes vidare Stats-Utskottets utlåtande N:o 20 i anledning af väckta förslag dels om fortsättning af statens jernvägsbyggnader, dels om undersökningar i fråga om statsbanesystemets utvidgning och dels om beviljande af statslån till en enskild jernvägsanläggning.

Och beslöts att detta ärende skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>J. Pettersson</i> i Alfvesta	under 14 dagar	fr. o. m. d. 28 dennes,
» <i>A. Andersson</i> i Intagan	» 14 »	» » 26 »
» <i>P. Holm</i>	» 6 »	» » 8 »
» <i>P. Waldenström</i>	» 7 »	» » 11 »
» <i>L. Börjesson</i>	» 14 »	» » 23 »

I sammanhang härmed upplästes ett till Kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att Riksdagsmannen i Andra Kammaren Herr Arvid Gumælius är af illamående hindrad att infinna sig i Andra Kammaren under de närmaste dagarne, intyggar

Stockholm den 6 Mars 1885.

P. J. Wising,

M. D:r.

§ 12.

Justerades ett protokollsutdrag, hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.